

Vanhempana sijaishuollossa

Opas sijaishuollon työntekijöille

Seppänen Mikko & Turula Petri

Sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyö
Lapsi- ja nuorisotyö
Sosionomi AMK

KEMI 2013

TIIVISTELMÄ

KEMI-TORNION AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelma:	Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyön tekijä(t):	Seppänen Mikko ja Turula Petri
Opinnäytetyön nimi:	Vanhempina sijaishuollossa Opas sijaishuollon työntekijöille
Sivuja (joista liitesivuja):	63 (14)
Päiväys:	10.4.2013
Opinnäytetyön ohjaaja(t):	Halttunen Sari ja Järvi Seija
<p>Opinnäytetyön tavoitteet: Opinnäytetyömme tavoitteena on luoda sijaishuollon työntekijän vanhemmuuden opas Lasten- ja nuorten koti Kimpan ja Turulan perhekodin käyttöön. Opas toimii työkaluna suunnitelmallisessa ja tavoitteellisessa hoito- ja kasvatustyössä. Oppaan avulla työntekijä voi avata biologisille vanhemmille lapsen hoito- ja kasvatustilaa sekä osoittaa biologisten vanhempien tärkeä osallisuus lasten kasvattajina.</p> <p>Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys: Opinnäytetyön teoriaosiossa käsittelemme vanhemmuuden roolikarttaa, vanhemmuutta, kiintymyssuhdeteoriaa, vuorovaikutustaitoja ja sosiaalialan lainsäädäntöä.</p> <p>Toteutustapa: Toteutimme tutkimuksen kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä. Kokemusperäistä tietoa vanhemmuuden roolista sijaishuollossa keräsimme avoimella kyselylomakkeella, joka oli suunnattu kahden lastensuojeluyksikön työntekijöille. Tulokset analysoimme sisällönanalysimenetelmää käyttäen.</p> <p>Tutkimustulokset Tutkimusprosessin avulla olemme saaneet kehitettyä Lasten- ja nuorten koti Kimppaan ja Turulan perhekotiin vanhemmuuden oppaan sijaishuollossa. Oppaan askelmien avulla työntekijä voi selkeyttää omaa roolia suhteessa lapsiin. Työntekijöille suunnatun kyselyn tulokset kertovat työntekijöiden asiakaslähtöisestä ja ammatillisesta hoito- ja kasvatustyöstä.</p> <p>Johtopäätökset: Opinnäytetyömme tulokset osoittivat, että lapsen kasvun ja kehityksen pohjana ovat turvalliset ja pysyvät aikuissuhteet. Biologisilla vanhemmilla on tärkeä merkitys lapsen elämässä ja tätä suhdetta tulee tukea. Opinnäytetyön tuloksena syntynyt opas tukee sijaishuollon työntekijää hoito- ja kasvatustyössä.</p>	
Asiasanat: Vanhemmuus, kiintymyssuhdeteoria, vuorovaikutustaidot, sijaishuolto	

ABSTRACT**KEMI-TORNIO UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES**

Degreeprogramme:	Social services
Author(s):	Seppänen Mikko and Turula Petri
Thesistitle:	Parent in foster care Guide for foster care workers
Pages (of whichappendixes):	63 (14)
Date:	10.4.2013
Thesisinstructor(s):	Halttunen Sari and Järvi Seija
<p>Objectives of the thesis: The aim of our bachelor`s thesis is to make a foster care worker`s guide of parenthood for the use of children and Young people`s home Kimppa and foster home Turula. The guide serves as a tool to support systematic and goal-oriented care and child rearing. The guide of parenthood can help the worker to clarify the process of caring and raising of the children to the children`s biological parents and the worker can demonstrate how important the parents are in the child`s life.</p> <p>The Theory: In the theory section, we deal with the role map of parenthood, parenthood, attachment theory, interaction and social legislation.</p> <p>Method of Implementation: We carried out the study using a qualitative research method. Experimental knowledge of the role of parenthood in foster care was gathered with an open questionnaire that was sent to the child welfare workers of the two unite. The results were analyzed using content analysis method.</p> <p>The results: We have made guide of parenthood for the use of Children and Young people`s home Kimppa and foster home Turula with the help of our research process. With the guide of parenthood the foster care worker can clarify her own role in relation to the children. The results show that the work of the foster care workers in Kimppa and Turulas client-oriented and professional.</p> <p>Conclusions: Our study showed that a child`s growth and development are based on secure and permanent adult relationships. The biological parents have an important role in a child`s life and this relationship should be supported. The guide of parenthood helps the foster care worker`s in their work.</p>	
Key words: Parenthood, attachment theory, interaction skills, foster care	

SISÄLLYSLUETTELO

TIIVISTELMÄ	2
ABSTRACT	3
1. JOHDANTO	5
2. METODOLOGIA	7
2.1. Tutkimusmenetelmä.....	8
3. VANHEMMUUS.....	10
3.1 Äidin merkitys lapselle	11
3.2 Isän merkitys lapselle	12
3.3 Jaettu vanhemmuus	13
3.4 Vanhemmuuden roolit.....	14
3.5 Roolien hierarkia.....	16
3.6 Roolien kehittyminen	17
3.7 Roolien joustava käyttö ja itsearviointi.....	18
4.KIINTYMYSSUHDE	20
4.1 Turvallisen kiintymyssuhteen ja kasvuympäristön luominen sijaishuollossa.....	22
5. SOSIAALIHUOLLON ASIAKAS ON OIKEUTETTU HYVÄÄN PALVELUUN.	24
5.1 Vuoropuhelun perusteita sijaishuollossa.....	25
6. LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLTO	29
6.1 Sijoitusprosessi.....	29
6.2 Sijoituspaikat.....	30
7. TULOKSET	33
7.1. Vanhemmuuden määrittelemine sijaishuollossa työntekijöiden näkökulmasta.	33
7.2. Koulutuksen ja sijaishuoltoa koskevan lainsäädännön tuntemisen merkitys.....	34
sijaishuollon työntekijälle	34
7.3. Lapsen tarpeet tasapainoiseen kasvuun ja kehitykseen sijaishuollossa	35
7.4. Työntekijän arvojen merkitys vanhemmuudessa ja vuorovaikutustaidot	35
7.5. Biologisten vanhempien osallisuus sijaishuollossa työntekijän näkökulmasta ja	36
kuinka kehittää vanhemmuuden taitoja sijaishuollossa	36
8. OPPAAN RAKENTUMINEN	42
9. PROSESSIKUVAUS	44
10. POHDINTA	46
LÄHTEET.....	49
LIITTEET	51

1. JOHDANTO

Vanhemmuuden rooli kuuluu jollain tavalla kaikkien aikuisten elämään. Lapset ottavat mallia kaikista aikuisista joiden kanssa he ovat tekemisissä. Näin ollen voimme kuvata vanhemmuuden roolia laajemmin kuin suhteena omiin biologisiin lapsiimme. Lasten maailma on huomattavasti suoraviivaisempi ja yksiselitteisempi kuin aikuisten. Tämän vuoksi jokaisen aikuisen tulisi pohdiskella kuinka hänen olemuksensa ja käytöksensä näyttäytyy lapsen silmin katsottuna.

Vanhemmuus on syvä tunneside toiseen ihmiseen, tunneside, jossa vanhempi välittää lapselle itse saamaansa rakkautta ja hoivaa – tai niitä vaille jäämistä, ja vanhemmuuteen kasvaminen onkin ihmiselämän vaativimpia kehitystehtäviä, ellei vaativin (Kolbe & Järvinen 2002, 8-9, 39). Hyvä vanhemmuus perustuu siihen, että lasten kanssa vietetään riittävästi aikaa; vanhemmuus vaatii pitkäjänteisyyttä ja sitkeyttä. (Aromaa & Sulku 2001, 59.)

Vanhemmuuden yksi vastuualue on lapsen elämän ehtojen turvaaminen, mikä tarkoittaa lapsen fyysistä tarpeista huolehtimista ja maailmaan orientoimista eli lapsen kasvattamista ja opettamista sosiaalisuuteen, yhteiskunnan sääntöihin ja kulttuurin jäseneksi. Vanhemmilla on myös vastuu ohjata lasta arvojen maailmassa löytämään oma maailmankuvansa ja tapansa elää (Järvinen & Lankinen & Taajamo & Veistilä & Virolainen 2007, 91.)

Pohdimme opinnäytetyössämme teorian pohjalta vanhemmuuden eri rooleja sijaishuollon vanhempana. Tavoitteenamme oli edelleen myös parantaa Turulan perhekodin sekä Lasten- ja nuorten koti Kimpan työntekijöiden työskentelyä. Tarkoituksenamme on havahduttaa näkemään työssämme vanhemmuuden roolit ja niiden merkitys suhteessa lapseen. Tämän opinnäytetyön tuloksena laadimme vanhemmuuden roolikartan sijaishuollossa työskenteleville selkeässä ja käytettävissä oppaan muodossa.

Työmme tarpeet nousevat Turulan perhekodin, jossa hoidetaan 0-18 vuoden ikäisiä lapsia sekä Lasten- ja Nuorten koti Kimpan, jonka lapset ovat pääsääntöisesti 7-18

vuotiaita arjesta. Runkona työssämme olemme käyttäneet Varsinais-Suomen lastensuojelun kuntayhtymän laatimaa roolikarttaa (Ylitalo 2011, 41), joka on yleisesti käytössä ja vastaa mielestämme parhaiten tämän hetken tietämystä vanhemmuuden rooleista. Tähän roolikarttaan sisältyviin rooleihin olemme perehtyneet kirjallisuuden kautta muodostaaksemme itsellemme laajempaa kuvaa vanhemmuudesta. Opinnäytetyömme tuloksena syntyvän sijaishuollon työntekijän vanhemmuuden oppaan sisältö rakentuu teorian tiedon, arjen havaintojen ja työntekijöille suunnatun kyselyn pohjalta. Oppaassa haluamme nostaa esille myös mahdollisia erityispiirteitä joita on hyvä pohdiskella kun toimimme ”ammattikasvattajina” vailla biologista sidettä lapseen.

Näemme lasten biologiset läheiset merkittävinä yhteistyö- ja kasvatuskumppaneina. Vaikka vanhemmilla ei ole jokapäiväistä vastuuta lapsen huollosta, ovat he oikeutettuja saamaan tietoa ja jakamaan lapsen kasvua ja kehitystä sijaishuollon työntekijöiden kanssa. On tärkeää, että vanhemmat saavat kokea niin käytännössä kuin henkisellä tasolla vanhemmuutta ja vastuuta lapsen elämästä. Lapsen säännöllinen yhteydenpito läheisiin kantaa hedelmää sijaishuollon päättymisen jälkeen, jolloin nuori itse määrittelee verkostonsa laajuuden.

Opiskelemme sosionomeiksi ja työskentelemme lastensuojelun sijaishuollossa. Kiinnostuimme opinnäytetyömme aiheesta kolmantena opiskeluvuonna, koska molemmilla oli halu perehtyä vanhemmuuden rooleihin. Koemme myös, että voimme työssämme hyödyntää sosionomiopinnoissa saamiamme tietoja vanhemmuuden rooleista soveltaen niitä oppaan rakentamisessa sekä itse opinnäytetyön tekemisessä. Panostamme siihen, että oppaasta tulee selkeä, helposti luettava ja helppokäyttöinen. Tämä laajentaa hyödynnettävyyttä kaikkialle missä työskennellään lasten kanssa. Oppaamme sisältöä on helppo päivittää ja siihen voi lisätä huomioitavia erityispiirteitä käyttötarkoituksen mukaan.

2. METODOLOGIA

Työskentelemme lastensuojelun sijaishuollossa, jossa meillä on aitiopaikka seurata lasten kasvua ja kehitystä. Pyrimme vastaamaan lasten tarpeisiin parhaalla mahdollisella tavalla hoitosuunnitelmien mukaisesti. Sijaishuollossa oleva lapsi on saattanut jäädä vaille sitä huolenpitoa, jota hän olisi tarvinnut elinvuosiensa aikana. Lapsen eheytyminen vaatii lapsen arjessa olevien aikuisten yhdessä toimimista. Sijaishuollon työntekijöiden ja lapsen biologisten läheisten tulee tietää lapsen kehitykselle ja kasvuun tarvittavat tarpeet. Molempien rooli on tärkeä ja välttämätön lapsen laadukkaan tuloksellisen hoidon turvaamiseksi. Opinnäytetyön tavoitteena on pohtia vanhemmuuden roolia sijaishuollon työntekijän näkökulmasta. Sijaishuoltoon sijoitetun lapsen hoitoa ja kasvatusta toteutettaessa työntekijöiden on huomioitava lapsen elämään vaikuttavia tekijöitä. Tämän opinnäytetyön tuloksena syntyvän sijaishuollon työntekijän vanhemmuuden oppaan avulla työntekijät pystyvät entistä paremmin suunnitelmalliseen, hoidolliseen ja tulokselliseen hoito- ja kasvatustyöhön, jossa huomioidaan lasten biologiset läheiset osana lapsen elämää.

Tutkimustehtävät viitoittavat tutkimuksen etenemistä ja auttavat tutkijoita pysymään aiheessa. Opinnäytetyömme näkökulmaksi valitsimme sijaishuollontyöntekijöiden näkökulman ja tutkimustehtävämme ovat

1. Mitä sijaishuollossa oleva lapsi tarvitsee tasapainoiseen kasvuun ja kehitykseen?
2. Mitkä ovat vanhemman/kasvattajan keskeiset roolit?
3. Kuinka sijaishuollon työntekijän tulisi huomioida lapsen biologiset vanhemmat osana lapsen tasapainoista kasvua ja kehitystä?

Lapsen hyvinvoinnista ovat ensisijaisesti vastuussa lapsen vanhemmat ja huoltajat. Heidän tulee tarjota lapsille turvallinen kasvu ympäristö ja lapsen tarpeita edellyttävä huolenpito. Perheiden elämäntilanteet saattavat muuttua ja voimavarat vanhempina ehtyä. Mikäli lapsen kasvu ja kehitys vaarantuu, lastensuojelun on tarjottava apua ja tukea lainsäädännön suomilla mahdollisuuksilla.

Sijaishuoltoon tuleva lapsi on tavallinen, mutta samalla erityinen. Hänen tulee saada elää ikänsä lapsen arkea tavallisena lapsena, mutta toisaalta hänen asemansa on

erityinen. Erityinen siksi, että hänen perusturvansa on järkkynyt ja tulevaisuus on hämärän peitossa. Sijaishuollon työntekijöillä on vastuullinen tehtävä kulkea lapsen rinnalla tukien ja ohjaten sekä pitää huolta hänestä. Tämän opinnäytetyön tuloksen, oppaan, avulla uskomme sijaishuollon työntekijöillä olevan paremmat mahdollisuudet tehdä oikeita asioita oikeaan aikaan lapsen parhaaksi.

Opinnäytetyön yhdeksi tavoitteeksi määrittelee valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista (15.5.2003/352. 7§) myös sen, että kehitämme ja osoitamme valmiuksia soveltaa tietoja ja taitoja ammattiopintoihin liittyvässä käytännön asiantuntijatehtävässä.

2.1. Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Kvalitatiivisen tutkimusta määritellään yleisesti kvantitatiivisen tutkimuksen kautta. Kvalitatiivinen tutkimus on sitä mitä se ei ole kvantitatiiviseen tutkimukseen nähden. Kovin syvälliseen tutkimusmenetelmien vertailuun ja siitä tehtäviin tutkimusten laadullisiin vertailuihin ei kannata mennä sillä, keskeistä on tehdä hyvää tutkimusta erilaisilla, asianomaiseen ongelmaan sopivilla menetelmillä. (Eskola & Suoranta 1998, 13-14.) Laadulliseen tutkimukseen kuuluu olennaisesti tutkimusprosessin eläminen tutkimuksen aikana. Tutkimussuunnitelmaa saatetaan joutua tarkistamaan aineistonkeruun edistyessä. (Eskola & Suoranta 1998, 16.)

Kvalitatiivinen tutkimus keskittyy jonkin asian tai ilmiön yksityiskohtaisiin rakenteisiin ja pyrkii selvittämään siihen liittyviä syy- seuraussuhteita. Tämä seikka puoltaa tutkimusotteemme valintaa, sillä tutkimmehan juuri työntekijän käsitystä roolien merkityksestä. Myös tutkimukseen osallistuvien valikointi on luontevaa rajata omiin yksiköihimme ja niiden työntekijöihin, koska näin saamme täsmällistä tietoa. Samalla toteutuu Tuomen & Sarajärven (2009, 85 -86.) ajatus siitä, että kuvattaessa tiettyä ilmiötä ja pyrittäessä antamaan sille teoreettisesti mielekäs tulkinta on tutkittavien tunnettava ilmiö.

Myös tutkimuskäytännöt ovat monenkirjavat laadullisessa tutkimuksessa. Laadullisessa tutkimuksessa voidaan lähteä liikkeelle ilman ennakkomääritelmiä, jolloin puhutaan

aineistolähtöisestä analyysistä. Teoriatieto rakennetaan empiirisestä aineistosta. (Eskola & Suoranta 1998, 19.) Meidän tapauksessa oli luontevaa yhdistää teoriatietoa ja empiiristä aineistoa. Kyselymme muodostuvat avoimista kysymyksistä, jonka tuloksia analysoimalla saamme kokonaiskuvan työntekijöiden näkemyksen vanhemmuudesta sijaishuollossa. Laadullisessa analyysissä tutkijan odotetaan oppivan ja yllättyvän tutkimuksen kuluessa. Aineiston avulla tutkija saattaa löytää uusia näkökulmia ja avartaa katsontaa kantoja. Tilastolliseen tutkimukseen nähden laadullisessa tutkimuksessa tutkijalla on enemmän vapautta suunnitella ja toteuttaa tutkimusta. Tutkijan tulee kuitenkin avata lukijalla käyttämänsä uudet menetelmälliset tai kirjoitustapaa koskevat ratkaisut. (Eskola & Suoranta 1998, 19-21.)

3. VANHEMMUUS

Vanhemmuus alkaa lapsen syntymästä ja kestää läpi elämän. Vanhemmalla on mahdollisuus kasvaa ja kehittyä koko ajan, sillä vanhemmuus ei ole koskaan valmis eikä täydelliseen vanhemmuuteen olekaan tarvetta. (Järvinen ym. 2007, 90 - 91.) Vanhemmuus on kasvattajana selviytymistä ja iloa siitä että ”on äiti tai että saa olla isä” (Jokinen 2005, 123).

Tutkimustieto ja käytännön kokemukset osoittavat, että hyvin toimivaan vanhemmuuteen kuuluu lämpöä, hyväksyntää, rajojen asettamista ja valvontaa (Aromaa & Sulku 2001, 58). Vanhemmuudessa on myös kysymys hoivasta, huolenpidosta ja solidaarisuudesta: kuka hoitaa ketä, kenellä on vastuu kenestä ja millaista vastavuoroisuutta ja solidaarisuutta sukupolvien ja- puolten välillä edellytetään (Jokinen 2005, 123). Vanhemmuus ja kasvattaminen tapahtuvat tässä ja nyt, se on lapsen ja aikuisen välinen ihmissuhde, jossa lapsi ja lapsen olemassaolo antavat aikuiselle mahdollisuuden vanhemmuuteen (Kolbe & Järvinen 2002, 8-9; Tamminen 2004, 69).

Vanhemmuus on syvä tunneside toiseen ihmiseen, tunneside, jossa vanhempi välittää lapselle itse saamaansa rakkautta ja hoivaa – tai niitä vaille jäämistä, ja vanhemmuuteen kasvaminen onkin ihmiselämän vaativimpia kehitystehtäviä, ellei vaativin (Kolbe & Järvinen 2002, 8-9, 39). Hyvä vanhemmuus perustuu siihen, että lasten kanssa vietetään riittävästi aikaa; vanhemmuus vaatii pitkäjänteisyyttä ja sitkeyttä. (Aromaa & Sulku 2001, 59.)

Vanhemmuus on jatkuvasti muuttuva tehtävä ja rooli, johon vaikuttavat nykyinen elämäntilanne, ja perheen sisäiset ja ulkoiset voimavarat. Vanhemman käsitys omista kyvyistä selviytyä vanhempana, aikaisemmat kokemukset omasta lapsuudesta ja vanhemmuudesta joko auttavat tai estävät hyvän vanhemmuuden toteutumista (Järvinen ym.2007, 90). Vanhemmuuden tehtävät voidaan jakaa vanhemmuuden osa-alueisiin; taloudelliseen, juridiseen, biologiseen, psykologiseen ja käytännölliseen vanhemmuuteen. Vanhemmuuden yksi vastuualue on lapsen elämän ehtojen turvaaminen, mikä tarkoittaa lapsen fyysistä tarpeista huolehtimista ja maailmaan orientoimista eli lapsen kasvattamista ja opettamista sosiaalisuuteen, yhteiskunnan

sääntöihin ja kulttuurin jäseneksi. Vanhemmilla on myös vastuu ohjata lasta arvojen maailmassa löytämään oma maailmankuvansa ja tapansa elää. (Järvinen ym. 2007, 90 - 93.)

3.1 Äidin merkitys lapselle

Vanhan kristinuskoon pohjautuvan näkemyksen mukaan perheen päänä toimi mies, joka huolehti perheestään ja toimi myös vastuullisena kasvattajana. Naisen rooli nähtiin lähinnä miestä tukevana. Teollistumisen ja yhteiskunnallisen muutoksen myötä vanhemmat ruvettiin näkemään tasavertaisina kasvattajina ja naisen rooli vahvistui. Ihanteeksi nousi ydinperhe, jossa äiti huolehti kodista ja lasten kasvatuksesta miehen käydessä töissä kodin ulkopuolella. Äiti nähtiin ensisijaisena kasvattajana ja merkityksellisenä henkilönä lapsen kehityksen kannalta. Tämä käsitys pohjaa biologiaan ja osaltaan myös vanhoihin tapoihin. Ajatellaan että äidin toiminnalla on suora vaikutus lapseen. (Alasuutari 2003, 16 – 17.) Tällaista käsitystä puoltaa myös Susanna Helavirran tekemät havainnot väitöskirjaansa varten tekemistään kyselyistä sekä haastatteluista. Hän kuvaa kuinka lapsilta kysyttäessä äiti nousee selkeästi esille turvallisuuden luojana ja kodista huolehtijana. Myös lasten tunteiden ja kokemusten jakajana äiti on selvästi etusijalla. Isät määräytyvät lasten kertomana enempi taloudellisen vastuun kantajina. (Helavirta 2011, 73 -74.)

Nykyisin puhutaan paljon vanhemmuudesta ja sitä on tutkittu myös laajalti, varsinkin varhaisen vuorovaikutuksen yhteydessä. Mielenkiintoista on kuinka tutkimuksissakin puhutaan vanhemmista vaikka oikeasti on tutkittu äitiä tai äidin ja lapsen suhdetta. Toki lapsi on ensimmäisten kuukausien ajan täysin riippuvainen äidistä, mutta välillä tuntuu kuin isät olisi unohdettu täysin yhtälöstä. Eihän miehillä ole paljon tehtävissä lapsen varhaisten tarpeiden tyydyttämiseksi, mutteivät he liene kuitenkaan täysin pois lapsensa elämästä. Aina voi olla läsnä ja kosketuksessa lapseen muutenkin ja näin olla vuorovaikutuksessa lapsen kanssa luoden turvallista kasvu ympäristöä. Äitiä korostava ajattelu voi pahimmillaan johtaa siihen että, äiti syyllistyy herkästi ongelmatilanteissa. Se tietenkin on vaarallista koska perhettä tulisi tarkastella kokonaisuutena johon kuuluvat kaikki sen jäsenet. (Alasuutari 2003, 17-19, 160-163.)

3.2 Isän merkitys lapselle

Pikkuhiljaa isätkin ovat saaneet huomiota kasvatuksen tutkimuksissa. Aiemmin isän rooli on ollut sivuosassa, mutta nyt on huomattu että hän kuuluu myös kiinteänä osana lapsen elämään. Valitettavasti tutkimuksen isien osalta ovat olleet varsin ongelmakeskeisiä. Isiä on tutkittu siltä osin kun lapsen ongelmien on ajateltu johtuvan jollain tavoin isästä. Myös avioerojen yleistyessä on ruvettu puhumaan isättömyydestä ja sen vaikutuksista lapsiin. Tämä näkyy selvästi myös meillä lastensuojelun sijaishuollossa siten, että asiakassuunnitelmissa mainitaan usein lapsen tarvitsevan miehen mallia. Tämä korostuu yksinhuoltajaperheissä joissa huoltajana on äiti. (Alasuutari 2003, 19, 162.)

Isyyttä tarkastellessa on kiinnitetty myös huomiota perheen kotitöihin ja kuinka isät niihin osallistuvat. On katsottu, että isän osallistuminen vaikuttaa suotuisasti lasten kehitykseen. Tällainen ajattelu asettaa isän äitiä avustavaan ja tukevaan rooliin kasvatuksessa. Tässä ajattelussa ongelmallista mielestäni on, kuten Maarit Alasuutari kirjassaan toteaa: ”äidin ovat se mittapuu, jolla isän osallistumisen riittävyttä on arvioitu”. (Alasuutari 2003, 20.)

Uusimman ajattelun mukaan isyys on kokenut suuren muutoksen ja vanha käsitys tilanteita ja tunteita hallitsevasta isästä on väistymässä. Vanha käsitys ei jättänyt paljoa sijaa miehelle hoivaavaan vanhemmuuteen, vaan painottui enempi ulkoiseen elämän hallintaan. Nykyisin korostetaan myös isän läheisyyttä ja osallisuutta. Kotitöissä miehen osallisuus selittyy osaltaan myös maailman muuttumisella. Nykyisin ovat raskaaksi tai teknisiksi koetetut työt vähentyneet ihmisten arjessa. Lumityöt hoitaa kiinteistöhuolto ja autojakaan ei uskalla rassata, vaan ne pitää viedä ammattilaisen huollettavaksi. Myös ruuan hankinta on menneisyydestä muuttunut, joten marketissa käynti hoituu yhtä vaivattomasti naiselta kuin mieheltäkin. Tämä on johtanut niin kutsuttujen ”miesten töiden” vähenemiseen ja miesten ”työttömyyteen” kodin askareissa. Onneksi on havaittu, että tosimieskin voi vaihtaa vaipat ja pestä pyykkiä. Näin mies voi osallistua lasten hoitoon ja kokea itsensä tarpeellisenä. (Nevalainen 2005, 107.)

3.3 Jaettu vanhemmuus

Edellä on tutkailtu äidin ja isän roolien kehitystä. Sen kehityksen myötä on perheen sisällä päästy jaettuun vanhemmuuteen, jossa molemmat ovat tärkeitä ja kykeneviä suoriutumaan vanhemmuudesta jokseenkin samanarvoisesti. Lasten kasvatusta nähdään ja koetaan yhteisenä tehtävänä. (Alasuutari 2003, 22-24.) Irene Kristerin (2004, 133-134) kirjassa: Näe minut Jari Koponen kirjoittaa kokemuksistaan ollessaan lasten kanssa kotona vaimon ollessa pois. Hän kuvaa kuinka joutuu keskittymään useaan asiaan yhtä aikaa ja kokee suorittamisen painetta tehtävistä suoriutumisesta. Näiden kokemusten kautta hän sai muistutuksen omista tarpeista sekä yhteistyön merkityksestä. Hän kirjoittaa kuinka vanhemmiksi on luotu äiti sekä isä ja näkee siinä viisautta. Hän tuo esille yhteistyön merkityksen, mutta myös sen ettei kaikessa tarvitse olla yhdenvertaisia. Yhteistyössä vanhemmat voivat huolehtia kukin omista osa-alueistaan äidin tarjotessa lapsilleen sylin ja sisällön, jolloin isän on annettava sitä suojaavat rajat ja tukea omalta osaltaan kasvatusta.

Jaettu vanhemmuus terminä tulee esille lähinnä keskusteluissa jotka käsittelevät biologisten kasvattajien ja ”ammattilaisten” yhteistyötä. Nykyisin lapsi elää enenevässä määrin sosiaalisessa ympäristössä, jossa hänen hyvinvoinnistaan vastaa suuri joukko aikuisia. Lapsella on monia erilaisia kasvuympäristöjä myös kodin ulkopuolella, kuten päivähoito, koulu ja harrastukset. Kaikki nämä ympäristöt ovat osaltaan vaikuttamassa lapsen kehitykseen. Siksi emme voi erotella kasvatustehtävän toteutuvan vain jossakin näissä ympäristöistä. Nykyisin biologiset kasvattajat ymmärtävät tämän tosiseikan ja osaavat odottaa ammatilaisilta kasvatuskumppanuutta. He toivovat apua ja yhteistyötä oman kasvatustehtävän tueksi. Ikuinen kysymys lienee kuitenkin se miten painotus kodin ja ammattilaisen välillä tulisi jakaa. (Alasuutari 2003, 157-166.)

Omasta mielestämme päävastuu on aina kotona ja ammatilaiset auttavat omalta osaltaan kodin kasvatustyötä. Välillä voi kasvatusvastuu olla ”hukassa” väärin odotusten tai tietämättömyyden takia. Silloin yleensä syntyy ongelmia ja me lastensuojeluyksiköissä astumme kuvaan, jos ongelmat kasvavat liian suuriksi. On kuitenkin merkille pantavaa että nykyisin vanhemmat kokevat kasvatustehtävän jakaantuvan osaltaan myös kodin ulkopuolelle. Tämän vuoksi kaikkien aikuisten jotka ovat lapsen kanssa tekemisissä koulussa tai harrastuksessa tulisi ymmärtää olevansa

kasvatustehtävässä. Sillä he ovat joka tapauksessa vaikuttamassa lapsen kasvuun omasta perustehtävästään riippumatta.

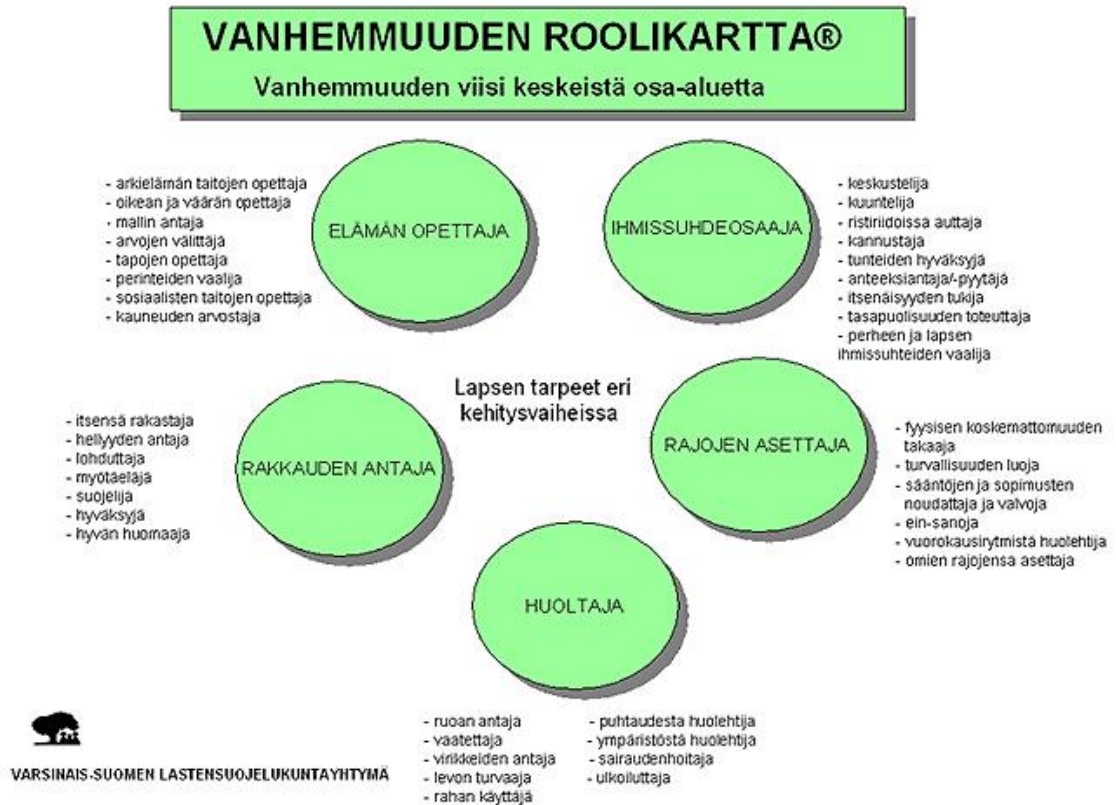
Kasvatuksen ammatillistuminen ja asiantuntijatiedon lisääntyminen muokkaa myös vanhempien pyrkimyksiä sekä toimintatapoja suhteessa kasvatukseen. Asiantuntijatulkintojen vahva asema asettaakin kasvatuksen ammattilaiselle eettisen veloitteen pohtia ja tarkastella omaa toimintaansa sekä omien näkökulmien perusteita ja oikeutuksia (Alasuutari 2003, 168.) Myös ammattikasvattajat ovat ihmisiä ja sitä kautta heilläkin on suuri vaara tuoda oma tyhmyytensä mukaan kasvatustilanteisiin. Tästä Nevalainen (2005, 117-128) kirjoittaa laajasti esitellen joitain sudenkuoppia joihin ammattilaisilla on suuri vaara kompastua. Hän mainitsee muun muassa yleistämisen, lapsen puolesta tekemisen, kiltteyden säätelyn ja oman väsymyksen. Yleistämiseen saatetaan sortua kun itsellä on vahva mielikuva esimerkiksi siitä kuinka kaikilla avioeron kokeneilla lapsilla on ongelmia. Liialliseen lapsen puolesta tekemiseen saatetaan sortua kun koetaan että pääsee helpommalla kuin tehdään itse. Tämä kuitenkin estää lapselta kokemuksen kokeilla itse ja suoriutua jostakin tehtävästä omin avuin. Työntekijänä on myös hankalaa tasapainotella kiltteyden kanssa, kun työt pitää saada tehdyksi ja tarvittaessa pitää kuitenkin olla jämäkkä kuten myös ”ilkeä”. Aina ei voi olla kiltti lapsia kohtaan ja joudutaan välillä aiheuttamaan myös pettymyksen tunteita. Oma väsymys ohjaa myös toimintaa ja se on osattava ottaa huomioon. Nevalaisen kirjoituksesta käy hyvin esille että sudenkuopat ovat vältettävissä, jos olemme aidosti kiinnostuneita lapsista ja olemme valmiita arvioimaan omaa työskentelyämme tietoisesti.

3.4 Vanhemmuuden roolit

Alkuun haluamme esitellä yleisesti käytössä olevan roolikartan, joka toimii pohjana meidän omassa opinnäytetyössämme. Roolikartta on työssämme tullut tutuksi käydessämme sitä läpi lasten ja heidän biologisten vanhempiensa kanssa. Mielestämme tämä kartta on tarpeellista avata lukijoille jotta he saavat käsityksen siitä mihin työmme pohjautuu.

Vanhemmuuden roolikartta on ilmestynyt vuonna 1999 Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymän työn tuloksena. Sittemmin sitä on täydennetty täydentävällä oppaalla 2002 ja vuonna 2003 vanhemmuuden roolia laajennettiin tarkastelemalla

parisuhteen rooleja. Tätä roolikarttaa pidämme pohjana tarkastellessamme vanhemmuuden rooleja tässä työssä. (kaavio 1)

Kaavio 1

(Ylitalo 2011, 41).

Ylitalo (2011, 9) kirjoittaa rooleista seuraavasti: ”Vanhemmuuden roolikartan peruskäsitteet ovat ammennettu Jacob Levy Morenon (1889 – 1974) rooliteoriasta. Tämän mukaan rooli on luonteeltaan sosiaalinen, koska se liittyy ihmisen sosiaaliseen asemaan ja toisten ihmisten kanssa käytävään vuorovaikutukseen. Tämän lisäksi rooli on yksilöllinen, sillä se on aina osa yksilön persoonallisuuden kehitystä. Rooleilla on yhteys niihin odotuksiin, joita ihmiseen kohdistetaan ja ne tulevat tietoisiksi rooliodotusten kautta. Esimerkiksi vanhempi odottaa lapsensa käyttäytyvän määrättyllä tavalla ja heijastaa sanojen, ilmeiden tai eleiden avulla odotuksen lapseensa. Lapsi reagoi vanhemman odotukseen jollakin tavalla ja seuraa puolestaan oman roolinsa vaikutusta vanhempaan. Näin rooliodotuksista tulee vastavuoroisia. Henkilön rooli on aina sidoksissa johonkin tilanteeseen ja toisiin ihmisiin. Näin rooli voi eri tilanteissa vaihdella. Esimerkiksi vanhemman kertomus lapsestaan voi olla hyvinkin erilainen riippuen siitä, onko läsnä lapsen opettaja vai oma puoliso.”

3.5 Roolien hierarkia.

Pertti Ylitalon kirjassa vanhemmuuden lukuisat roolit on jaettu hierarkkisesti kolmeen eri tasoon. Näitä tasoja ovat motivaatorooli, tavoiterooli ja tekorooli. Roolikartalla motiiviroolit ovat jaettu viiteen päärooliin joissa toimimisen lähtökohtana on aina se, mitä lapsi myönteisen kehityksen tai hyvinvointinsa tueksi tarvitsee. Nämä tarpeet ovat yksilöllisiä ja vaihtelevat lapsen iän, kehitystilanteen ja temperamentin mukaan. (Ylitalo 2011, 10-11.)

Nämä roolikartan pääroolit jaetaan alarooliksi, joita kutsutaan tavoiterooliksi. Näistä alaroolista ja niiden merkityksestä vanhemmalle kumpuaa hänen toimintansa. Näille rooleille antamiensa merkitykset ohjaavat vanhemman toimintaa. Jos hän asettaa tavoitteekseen turvallisuuden, hän saattaa rajojenasettajana pyrkiä ehkäisemään mahdollisia vaaratilanteita. Tavoiterooli voi näyttäytyä tässä yhteydessä myös sääntöjen sekä rajojen noudattamisen kontrolloimisena. (Ylitalo 2011, 11.)

Kolmas hierarkkinen taso eli tekorooli jää roolikarttaa tarkastellessa näkymättömäksi. Tämä selittyy sillä, ettei ole olemassa valmiita käytösmalleja jokaiseen arkiseen tilanteeseen, vaan teot muotoutuvat edellä kuvattujen motivaatoroolin ja tavoiteroolin kautta. On kuitenkin selvää, että suurin vaikutus lapselle avautuu konkreettisesti juuri vanhempien tekojen kautta. Vanha sanonta: ”älä tee niin kuin minä, vaan niin kuin opetan” on lapsen elämysmaailman kannalta niin virheellinen kuin vain jokin asia voi olla. Onhan oppimisen varhaisin muoto matkiminen. (Ylitalo 2011, 11.)

Itse omassa työssämme joudumme pohdiskelemaan motiiveja ja tavoitteita jatkuvasti muuttuvassa ympäristössä arjen keskellä. Asiakkainamme olevat lapset ovat yksilöllisiä ja jokaisella on erilainen tausta sekä mahdollisia ongelmia kehityksen eri osa-alueilla. Onkin haastavaa olla tasapuolinen kaikkia kohtaan ja pystyä kuitenkin huomioimaan jokaisen yksilölliset tarpeet. Oman esimerkin kautta voimme kuitenkin toimia onnistuneesti erilaisissa rooleissa, kun vain motiivimme ja tavoitteemme rakentuvat perustellulle ajattelulle ja oman persoonamme tuntemiselle.

3.6 Roolien kehittyminen

Roolit kehittyvät iän ja kokemuksen myötä. On huomioitavaa myös että omat kokemuksemme ja käsityksemme vaikuttavat siihen kuinka toimimme erilaisissa rooleissa. Tämän vuoksi on työntekijänäkin tärkeää tuntea itsensä ja omaan ajatteluun vaikuttavat tekijät, kuten oma historiallinen kasvatustausta, opitut asiat ja asenteet. Ylitalo (2011,13) toteaa osuvasti: ”Voidaankin sanoa, että vanhemmuuden keskeisimmät roolit kypsyvät vanhemmuuden myötä ja erityisesti suhteessa ja vuorovaikutuksessa lapseen”. Parhaimmillaan rooleja toteutetaan joustavasti lapsen tarpeiden mukaan. Vaikka joku rooli jäisikin jossain vaiheessa vähemmälle huomiolle, on tärkeää että aikuisella ja lapsella on riittävästi yhteistä aikaa.

Pertti Ylitalon kirjassa roolien kehitysasteet jaotellaan sopivasti kehittyneeseen, ylikehittyneeseen, alikehittyneeseen, puuttuvaan ja vääristyneeseen. Sopivasti kehittyneessä roolissa toimiminen on luontevaa. Sen toteutus on tahdonalaista ja joustavaa lapsen tarpeet huomioiden. Esimerkiksi vaatettajana pienen lapsen pukeminen huolehditaan kokonaan, mutta vanhemman lapsen kohdalla voidaan roolin toteutuksessa vaihtaa toimintatapaa ohjaavaksi. (2011, 14-15.)

Ylikehittynyt rooli näyttäytyy automaattisena sekä kaavamaisena toimintana. Usein ylikehittynyt rooli korostaa joitakin toimintoja liiallisesti. Kuten aiemmassa esimerkissä vaatettajana toiminta jatkuu, vaikka lapsi sitä tarvitse - puetaan vielä yläkoululainen. Tällainen toiminta voi pahimmillaan olla jopa lapsen kehityksen jarruna. (Ylitalo 2011, 14-15.)

Alikehittyneessä roolissa toimiminen sen sijaan on lapsen tarpeisiin nähden aivan liian vähäistä. Roolia ei hallita vielä, joten toiminta siinä on epävarmaa ja hidasta. Vaatettajan roolissa esimerkiksi neuvotaan lasta pukeutumaan lämpimästi, mutta ei puututa riittävästi vaikka nähdään kun lapsi lähtee pakkaskelillä ulos ilman hanskoja. (Ylitalo 2011, 14-15.)

On mahdollista että jokin rooli puuttuu kokonaan tai se on erityisen puutteellinen, eikä sitä niin ollen ole toteutettukaan, vaikka lapsi selvästi tarvitsisi roolin toimintaa. Puuttuva rooli voi vaarantaa lapsen kasvua ja kehitystä oleellisesti. Joskus roolin puuttuminen voi olla suoranainen vaaratekijä. Esimerkiksi terveydestä huolehtijan

roolin puuttuminen jättää lapsen paitsi huolenpidolta ja mahdollisesti jopa hoidolta. (Ylitalo 2011, 14-15.)

Vääristynyt rooli on selkeästi vaarallinen lapselle kaikin puolin. Tämän roolin tunnistaa siitä, etteivät sen lähtökohtana ole oikeasti lapsen tarpeet sen hetkisen kehityksensä tueksi vaan toiminta kumpuaa joistain aikuisen omista ärsykkeistä. Aikuinen siis toiminnassaan toteuttaa omia vääristyneitä ärsykejä jotka saattavat ilmetä väkivallan käyttönä rajoituksissa/rangaistuksissa tai läheisyydenantajan rooli muuttuu hyväksikäytöksi. (Ylitalo 2011, 14-15.)

3.7 Roolien joustava käyttö ja itsearviointi.

Vanhemman roolia toteuttaessaan on muistettava, että sen on sopeuduttava lapsen omien yksilöllisten tarpeiden mukaiseksi. Toiminnan pitää olla tietoisista ja lähtökohtana on pidettävä lapsen sen hetkiset tarpeet. Tarvittaessa on pystyttävä toimimaan itselle luonnottomassa roolissa. Tämä korostuu meillä lastensuojeluyksiköiden työntekijöillä selvästi. Joudumme koko ajan miettimään taustalla olevia puutteita ja tavoitteita joita asiakassuunnitelmassa on määritelty. On huomioitavaa että usein asiakkaana olevat lapset ovat jääneet jostakin paitsi tai heidän kehityksensä on osittain kulkenut väärään suuntaan. Viittaamme tässä jo opittuihin toimintamalleihin eri tilanteissa, jotka ovat epäterveitä ja joskus jopa lapselle vahingollisia. Pyrimme siis työllämme muutokseen ja siksi emme voi toimia pelkästään omien luontaisten roolien kautta. Meidän on kyettävä esimerkiksi rajojen asettajana kontrolloimaan ja selvittämään erilaisia sääntöjä, jos haluamme opettaa lapselle miksi sääntöjä ylipäätään on ja miksi niitä pitää kunnioittaa. (Ylitalo 2011, 16-19.)

Tässä työssä on äärimmäisen tärkeää suorittaa itsearviointia, jotta voimme tunnistaa toimintaamme vaikuttavat asenteet, odotukset ja ennakkoluulot. Toisin sanoen meidän tulee olla tietoisia omasta itsestämme kyetäksemme suoriutumaan kasvatustehtävästä hyvin. Samoin kuin biologisilla vanhemmilla meidän tulee myös arvioida roolejamme erikseen jokaisen lapsen kohdalla, sillä ei ole olemassa yleistä vanhemmuutta joka toimisi kaikkien kanssa vaan se toteutuu aina vuorovaikutustilanteissa. Kuten lukijat varmaan tiedostavat meidän asiakkaamme tulevat kukin meille omien taustojensa sekä kokemuksiensa kanssa. Meidän tehtävämme on koettaa opastaa lasta kohti ehyttä

aikuisuutta hänen kaikissa kehitysvaiheissaan. Samalla joudumme vastaamaan kasvattajina lukemattomiin haasteisiin lasten tarpeiden suhteen. Monesti joudumme tekemään myös ”korjaavaa työtä” jos lapsi on jäänyt paitsi aikuisen huomiosta tai hänen käsityksensä elämästä tai itsestään on jollain tavoin vääristynyt. Tällöin joudumme omissa rooleissa painottamaan niitä asioita joita lapsi kulloinkin tarvitsee, vaikka ne eivät olisikaan meille luontaisia.

Emme voi riittävästi korostaa itsensä tuntemista meidän työssä. Ollaksemme riittäviä ja johdonmukaisia kasvatustyössä, meidän tulisi tuntea itsemme ja oma elämäntilanteemme läpikotaisin. Samoin meidän tulisi olla tietoisia omaan ajatteluunne ja mielikuviin vaikuttavista seikoista. Sen vuoksi kehotamme kaikkia alalla työskenteleviä hiljentämään vauhtia ja välillä jopa pysähtymään mietiskelemään omaa itseään. Samalla voimme tutkiskella roolejamme suhteessa kasvatettaviin lapsiin sekä omien roolien kehitystä.

4.KIINTYMYSSUHDE

Lapsen kiintymyssuhteen rakentumiselle on hänen ensimmäinen elinvuotensa erityisen tärkeä. Tänä aikana kognitiiviset, sosiaaliset ja emotionaaliset taidot rikastuvat ja monipuolistuvat. Lapsen tunteiden säätely, ajattelun ja muistin tehokkuus sekä nopeus paranevat. Myös lapsen sosiaalinen kommunikaatio paranee. (Sinkkonen & Kalland 2011, 107-109.)

Vauvan halukkuus inhimilliseen vuorovaikutukseen ympäristönsä kanssa ilmenee hyvin varhaisessa vaiheessa. Hänen sosiaalinen hymynsä nousee esille jo yhden kuukauden kuluttua syntymästä. Vauva tunnistaa toisen henkilön iloiset ilmeet parin kuukauden iässä ja puoleen vuoteen mennessä hän oppii tunnistamaan pelon, vihan ja surun tunteet ihmiskasvoista. Ympäristöjen viestejä vauva oppii säätelemään ja valikoimaan seitsemännestä kuukaudesta alkaen. Esimerkiksi riitaisassa perheympäristössä vauva oppii säätelemään negatiivisten tunteiden tulvaa jähmettymällä tai suuntaamalla huomionsa toisaalle. Inhimillinen vuorovaikutus on ratkaisevaa tunteiden havaitsemisessa ja ilmaisussa ja kielteiset varhaiskokemukset saattavat vinouttaa neurologisia ja emotionaalisia perusprosesseja. (Sinkkonen & Kalland 2011, 109.)

Vauvan ja hänen hoitavien läheisten välinen vuorovaikutus on keskeinen prosessi vauvan tasapainoiselle kehitykselle. Tässä vuorovaikutuksessa vauva harjoittelee tunteiden ilmaisua ja säätelyä. Vauva aktiivisella toiminnalla muovaa omaa varhaista elinympäristöään kommunikaatioon, tunteiden jakamisen, peilaamisen, tarkkailun ja ympäristön tutkimisen avulla. (Sinkkonen & Kalland 2011, 109.)

Kiintymyssuhdeteorian mukaan mielensisäiset työskentelymallit tai skeemat muotoutuvat varhaisissa ihmissuhteissa vastauksiksi elämän peruskysymyksiin. Niiden avulla lapsi pääättelee, onko hän rakkauden arvoinen, voiko muihin ihmisiin luottaa ja kehen hän voi turvautua hädän hetkellä. (Sinkkonen & Kalland 2011, 111.)

Turvallisesti kiintynyt lapsi luottaa vanhempiansa herkkyyteen, läsnäoloon ja hyvyteen. Hän tuntee itsensä rakastetuksi omana itsenään. Hän uskaltaa tutkia ympäristöä, mutta myös tarvittaessa hakea turvaa hoitajastaan. Turvallisesti kiintynyt lapsi uskaltaa näyttää niin kielteiset kuin myönteiset tunteensa. Mikäli lapsi kokee

vanhemmat etäisiksi tai arvaamattomiksi, hän ratkaisee pettymyksensä ja epäluottamuksensa joko vetäytymällä vuorovaikutuksesta tai takertumalla vanhempaan. (Sinkkonen & Kalland 2011, 111.)

Kiintymyshäiriöiden syntymiseen johtavia syitä on paljon. Kiinnittymisen vaikeuden syitä ovat muun muassa lapsen kaltoin kohtelu, emotionaalinen ja fyysinen laiminlyönti sekä emotionaalinen, fyysinen ja seksuaalinen väkivalta. Krooninen kaltoin kohtelu johtaa lapsen toistuviin voimakkaisiin kokemuksiin, jotka muokkaavat hänen maailmankuvaansa kaoottisena, epäluotettavana, ennalta arvaamattomana ja reagoimattomana paikkana. Lapsen kiintymyshäiriön syntymisen voi aiheuttaa myös äidin raskauden aikainen vakava stressitila ja hänen kaksijakoinen suhtautumisensa raskauteen. Tässä tilassa äidin stressihormonit vaikuttavat sikiön kehittymiseen. Syntyvä vauva saattaa olla ”hankala” jolloin vanhempien jaksaminen ja hyvinvointi on erityisen tärkeää lapsen kiinnittymisongelmien välttämiseksi. (Becker-Weidman A. & Shell D. 2008, 44-45.)

Becker-Wedman ja Shell nostavat kirjassaan esille laitoshoidon haasteet kiintymyssuhdehäiriöisten lasten hoidossa. Hän korostaa kuinka laitoshoido pystyy vastaamaan lapsen fyysisiin tarpeisiin, mutta emotionaalisten tarpeiden hoito on usein riittämätöntä. Berker-Wedmanin ja Shellin mukaan lasten kiintymyssuhdehäiriöiden oireet kertovat usein siitä, kuinka heitä on kohdeltu kaltoin. Pitkiä aikoja laitoshoidossa olleet lapset saattavat osallistua erilaisiin toimintoihin vain pinnallisesti eivätkä aidosti. Vakavaa emotionaalista laiminlyöntiä kokeneet lapset vaikuttavat usein täysin tunteettomilta. He kykenevät tunnistamaan vain kovin kapeasti pahan ja hyvän. Osa lapsista saattaa olla aggressiivisia ja vihaisia sekä väkivaltaisista. Näitä erilailla oirehtivia lapsia yhdistää pitkään jatkunut kaltoin kohtelu. Heidän on vaikea säädellä tunteita ja sietää pettymyksiä. Perusuottamuksen tunne on heillä hukassa ja he tuntevat itsessään vajavaisuutta sekä rakkaudettomuutta. Traumaperäisistä kiintymyshäiriöistä kärsivää lasta ei saa jättää vaille hoitoa. Hoidon puute saattaa esimerkiksi reaktiivisesta kiintymyssuhdehäiriöstä kärsivän lapsen sairastuttaa aikuisena eri persoonallisuushäiriöihin. Kiintymyssuhdeteoria antaa ymmärrystä ihmisen käyttäytymiselle sosiaalisessa ympäristössä. (2008, 45-49.)

4.1 Turvallisen kiintymyssuhteen ja kasvu ympäristön luominen sijaishuollossa

Sijaishuollossa olevan lapsen kehityksen kannalta on keskeistä turvallisten aikuissuhteiden luominen. Lapsi tarvitsee aikuisen, jolla on aikaa hänelle ja joka on kiinnostunut hänen tunteistaan ja ajatuksistaan. Aikuisen tehtävänä on eheyttää lapsen kokemukset luoden uskoa häneen arvokkaasta tulevaisuudesta. Lapsen usko tulevaisuuteen saadaan rakennettua käsittelemällä hänen menneisyyttä, avaamalla ymmärrystä nykyisyyteen sekä kartoittamalla tulevaisuuden mahdollisuuksia. (Sinkkonen & Kalland 2011, 210-211).

Lapsen onnistunut sijoitus sijaishuoltoon on riippuvainen useista tekijöistä. Mitä varhaisemmin lapsi sijoitetaan uuteen kotiin ja mitä vähemmän hänellä on sijoituksia takana, sitä paremmat edellytykset hänellä on kiintyä sijaisvanhempiin ja kehittyä tasapainoisesti. Oleellista sijoituksessa on myös vanhempien sitoutuminen lapseen. Sitoutumista vaikeuttaa yleensä epävarmuus lapsen sijoituksen kestosta ja lain edellyttämä vuosittain tehtävä lapsen huostaanoton tarpeen arviointi. Onnistuneen kiintymyssuhteen rakentamisen perustana on pysyvyyden periaate. Mikäli pysyvyyttä sijoituksessa ei ole, niin lapsen vaurioitunut kehitys vaurioituu edelleen. (Sinkkonen & Kalland 2011, 212.)

Kiintymyssuhteissaan vaurioitunut lapsi tarvitsee ympärilleen aikuiset, joilla on tietoa ja ymmärrystä kohdata kaltoin kohdeltua lasta. Sijaisvanhemmat saattavat kokea avuttomuutta kohdatessaan impulsiivisen ja oireilevan lapsen, vaikka ovat hänelle antaneet turvaa ja rakkautta. Näissä tilanteissa kiintymyssuhteissaan vaurioitunut lapsi ei pysty heti vastaanottamaan turvallista kasvu ympäristöä. Vanhempien ja lapsen välinen vuoropuhelu on vaikeaa ja lapsen tarpeet eivät avaudu vanhemmille. (Sinkkonen & Kalland 2011, 212.)

Turvallisuus on keskeinen elementti ihmisen kehittymisen kannalta. Turvallisuus vaikuttaa meidän niin henkiseen kuin fyysiseen kehittymiseen. Aivot tarvitsevat turvallisuuden tunnetta toimiakseen täydellä teholla ja turvallisuuden tunteen puuttuminen estää meitä käyttämästä kaikkia voimavarojamme. Kokiessamme turvattomuutta, keskitymme toimissamme palauttamaan turvallisuuden tunteen, jolloin ympäröivä elämä jää ilman huomiotamme. Lapsen leikkiessä ilo ja suru kuuluvat hänen

arkeensa. Pienen haaverin sattuessa lapsi hakee kiintymyksen kohteeltaan lohtua, isältä tai äidiltä, ja lohdutuksen saatuaan turvallisuuden tunne palautuu hänelle takaisin. Turvallisuuden tuntee luominen ja sen ylläpitäminen on vanhemman tärkein tehtävä. Turvallisuuden tunnetta pitää jatkuvasti rakentaa uudelleen ja uudelleen kunnes lapsi itse pystyy ottamaan siitä enemmän vastuuta. (Hughes 2009, 31.)

Lapsen turvallisuuden tunnetta tuetaan jo pienestä pitäen. Alle kouluikäiselle lapselle on tärkeää, että hänellä on yksi kiintymyskohde. Tämän lisäksi hänellä voi olla toissijainen kiintymyskohde, joka korvaa ensimmäistä hänen poissa ollessaan. Ensisijainen ja toissijainen kiintymyskohde pystyvät tarjoamaan lapselle hänen tarvitsemaansa psykologista ja fysiologista turvallisuuden tunnetta. Mikäli kiintymyssuhteet ovat lyhyitä ja vaihtuvia, pieni lapsi saattaa tuntea ahdistuneisuutta. Ahdistuneisuus ilmenee lapsella impulsiivisena tai vetäytyvänä käyttäytymisenä. (Hughes 2009, 32.)

Lapsen turvallisuuden tunnetta ylläpitävät arjen rutiinit ja elämän ennakoitavuus. Kun arki on selkeää ja johdonmukaista, lapsi sopeutuu pieniin muutoksiin. On hyvä pohtia lapsen yksilöllisiä tarpeita, jotta lapselle pystyy antamaan sopivasti vapaata luovuuden ja mielikuvituksen kehittämiseen. Liika vapaus saattaa myös vaikuttaa lapseen ahdistavasti, mikäli hän ei ole vielä kypsä itsenäisten valintojen tekemiseen. (Hughes 2009, 33-34.)

Lapsen turvallisen ympäristön luomiseen kuuluu olennaisesti kuri ja rajat. Näitä teemoja ylläpidettäessä lapsi kokee kahdenlaisia tunteita. Aikuisen asettaessa rajoja ja niistä kiinni pitäessä lapsi kokee aikuisen läsnäolon turvallisuutta luovana läheisenä. Toisaalta lapsi kokee ahdistuneisuutta, koska hänen omat tarpeet ovat ristiriidassa aikuisen tekemien päätösten kanssa. Jotta aikuisen ja lapsen suhde pysyy tässäkin tilanteessa rakentavana ja eteenpäin vievänä, aikuisen tulee kertoa kuria koskevan päätöksen perustelut avoimesti ja sanoittaa ne lapsen kielellä. Vanhemman tulee viestittää lapselle ymmärtävänsä lapsen toiveen ja arvostavansa sitä. Vanhemmalla on kuitenkin tieto ja ymmärrys tehdä päätös lapsen parhaaksi. Vanhemmalla on velvollisuus lohduttaa lasta ristiriidassa ja antaa ymmärrystä lapselle, jotta lapsen olisi helpompi hyväksyä aikuisen ratkaisu. (Hughes 2009, 34.)

5. SOSIAALIHUOLLON ASIAKAS ON OIKEUTETTU HYVÄÄN PALVELUUN

Sosiaalihuollossa toimivien työntekijöiden keskeinen tavoite on vahvistaa asiakkaan uskoa positiivisen muutoksen mahdollisuuteen. Työntekijöiden tulee uskoa asiakkaaseen ja ottaa hänen voimavarat käyttöön ongelmatilanteiden käsittelyn rinnalle. Sosiaalihuollon lainsäädännössä asiakaslain (812/2000) tavoitteena on määrittellä ensisijaisesti asiakkaan palvelutarpeet, jonka pohjalta toimitaan asiakkaan hyväksi. Kari Raivion (2002) tulkinnan mukaan asiakaslaki tavoittelee inhimillistä ja ihmisarvoista hoitoa, huolenpitoa ja palvelua sosiaalityössä. (Raunio 2004, 84.)

Lapsen oikeudet perustuslain näkökulmasta ovat yhtä tärkeitä kuin aikuisen oikeudet. Sijaishuollossa olevan lapsen tarpeisiin on erityisesti kiinnitettävä huomiota. Hän on oikeutettu laadultaan hyvään sosiaalihuoltoon, hyvään kohteluun ja tarpeitaan vastaavaan sijaishuoltopaikkaan. Lapsen oikeuksien toteutumista tulee seurata, ettei lapsi jää vaille tarvitsemiaan palveluita sijaishuoltopaikassaan. (Saastamoinen 2010, XV-XVI.) Lastensuojelulaitoksien hoito- ja kasvatushenkilökunnan sekä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän sekä muiden sijaishuollosta vastaavien toimijoiden on välttämätöntä tuntee ne lain säännökset, jotka koskevat lapsen sijaishuollon järjestämisen prosessia ja säätelevät lapsen asemaa sijaishuollossa. Tieto omasta asemasta on tärkeää myös lapselle itselleen sekä hänen perheelleen (Saastamoinen 2010, XVIII).

Lapsen hoitoon ja kasvatukseen sijaishuoltopaikassa sisältyvät lapsen arjesta huolehtiminen ja perushoito. Sijaishuoltopaikan antama hoito ja kasvatusta tulee toteuttaa lapsilähtöisesti, jossa lapsen yksilölliset tarpeet tulee huomioida. Hänen yksityisyyttään tulee kunnioittaa ja kasvuympäristö tulee järjestää turvalliseksi. Sijaishuollossa olevasta lapsesta tulee huolehtia niin, että hän tuntee itsensä hyväksytyksi ja ymmärretyksi. Hänelle tulee antaa turvaa ja hellyyttä sekä huomioida hänen erityistarpeensa. Lapsi tarvitsee aikuisen läsnäoloa ja kannustusta arjen toiminnoissa. Lapsen tulee saada kokea onnistumisen elämyksiä ja häntä tulee auttaa luomaan myönteisiä ja läheisiä ihmissuhteita. Anteksi pyytäminen ja antaminen ovat keskeisessä roolissa erimielisyyksiä selvitettäessä. Sijaishuollossa olevaa lasta tulee opettaa vastuun ottamiseen arjessa ja sitä kautta kasvamaan vastuulliseksi aikuiseksi. Työskentely lapsen biologisten vanhempien ja muiden lapselle läheisten henkilöiden kanssa on

tärkeää hyvän yhteistyön ylläpitämiseksi niin lapsen kuin läheisten kanssa. Saastamoinen 2010, 2-3.)

Ihmisarvon kunnioittaminen kuulostaa helpolta ja yksinkertaiselta toteutettavaksi sosiaalialan asiakastyössä. Sosiaalialan työntekijä kohtaa asiakastyössä ihmisiä, joilla on erilaiset arvot ja kulttuuri. Mikäli työntekijällä on esimerkiksi ennakkoluuluja joitakin asiakasryhmiä kohtaan, saattaa ammatillinen osaaminen ihmisarvon kunnioittamisessa joutua koetukselle. Asiakkaat saattavat myös elämäntilanteesta johtuen käyttäytyä kohtaamisissa aggressiivisesti, toimia avuttomasti, hyväksikäyttää työntekijää tai rikkoa sopimuksia, jolloin vaarana on työntekijän arvostelukyvyn heikentyminen ja provosoituminen. Näissäkin tilanteissa työntekijä ei saa käyttäytyä asiakkaan arvoa alentavasti.

Sosiaalityössä työskentelevän työntekijän ei tarvitse olla aina asiakkaan kanssa samaa mieltä, vaikka tunnustaa asiakkaan pätevyyden. Työntekijän tehtävänä on auttaa asiakasta jäsentämään hänen ajatuksensa ja ilmaisemaan asiakkaalleen tukensa ja ymmärryksensä. Ihmisarvon kunnioittamisessa on pyrkimyksenä tuoda kohtaamisissa näkyväksi asiakkaan ainutlaatuinen arvo ja hänen yksilöllisyytensä. Sosiaalialan eettisiä periaatteita noudattaen kaikilla sosiaalityön asiakkailta on yhtäläinen ihmisarvo riippumatta rodusta, sosiaalisesta asemasta, yhteiskuntaluokasta, sukupuolesta tai seksuaalisesta suuntautumisesta. (Raunio 2004, 84-86.)

5.1 Vuoropuhelun perusteita sijaishuollossa

Lapsen oikeus tulla kuulluksi on kirjoitettu useaan lakikokonaisuuteen. Perustuslain 6§:n 3 momentin mukaan lapsella on oikeus vaikuttaa häntä itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavalla tavalla. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 12 artiklassa vaaditaan ottamaan huomioon lapsen näkemykset lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Sosiaalihuollon asiakaslain 10§:ssä todetaan myös, että alaikäisen asiakkaan toivomukset ja mielipide on selvitettävä ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla. Lapsen osallisuus lastensuojeluasiassa on hänen subjektiivinen oikeus ja lapsen ikä ei poissulje tätä oikeutta. (Saastamoinen 2010, 65.)

Työskennellessämme sijaishuollossa olemme jatkuvassa vuorovaikutuksessa sijoitettujen lasten ja heidän läheistensä kanssa. Vuorovaikutustilanteisiin pätevät yleiset vuorovaikutuksen lainalaisuudet. Näiden lainalaisuuksien tunteminen on tärkeää oman ja lasten käyttäytymisen ymmärtämisen kannalta sekä vuorovaikutustaitojen kehittämisen kannalta. Vuorovaikutus on puhumista ja kuuntelemista. Vuorovaikutus on prosessi, jossa viestintätapahtumaan osallistujat tuottavat ja jakavat sekä tulkitsevat merkityksiä yhdessä. Vuoropuhelu on siis pitkä prosessi, johon vaikuttavat useat tekijät. Toisen lähettämää viestiä tulkitsemme lähettäjän äänensävyn, katseen, kasvojen ilmeen ja vartalon liikkeiden sekä aiemmin sanottujen asioiden perusteella. Vuorovaikutukseen vaikuttavat myös vuoropuhelussa olevien kulttuuri ja viestijöiden välinen suhde. Vuorovaikutus on prosessi, joka on jatkuvassa muutoksessa. Vuoropuhelussa käytettävät merkit ovat yleisesti käytettävissä olevia ja vuorovaikutus on aina konteksti- ja usein kulttuurisidonnaisia. Vuoropuheluun liittyvät myös tarkoitushakuiset viestit (Helsingin yliopisto 2009, hakupäivä 31.3.2013).

Kuulemisella ja kuuntelemisella on suuri ero vuorovaikutustilanteissa. Kuulemisessa korva vastaanottaa ääniaaltoja, jolloin kuuleminen fysiologinen toiminto. Kuunteleminen on tahdonalaista toimintaa, jossa kuuntelija keskittyy puhujaan ja on vastaanottavainen. Onnistunut vuorovaikutus rakentuu kyvystä kuunnella ja puhua. Erityisesti ryhmässä toimiminen vaatii kuuntelua, jotta puhuminen veisi prosessia onnistuneesti eteenpäin. Puhuminen vaatii kuuntelun aikana saaman tiedon liittämistä omaan puheenvuoroonsa. Kuuntelemisen ja havaitsemisen taidoiksi voidaan nimetä kolme osa-aluetta. Taito ymmärtää äidinkielisiä viestejä, taito arvioida puhuttua ja taito käyttää kuulemaansa viestintätilanteissa (Helsingin yliopisto 2009, 31.3.2013).

Kieli- ja viestintätaidot ovat kiinteä osa ammattitaitoa. Hyvillä viestintätaidoilla mahdollistetaan vuorovaikutuksen sujuminen ja keskinäisen ymmärryksen löytyminen vaativissakin asiakastilanteissa. Viestintätaitojen oppiminen ja ylläpitäminen on elinikäinen prosessi, jossa viestijä oppii jatkuvasti uutta itsestä ja kanssaihmisistä (Jyväskylän yliopisto 2011, hakupäivä 31.3.2013).

Ammatillisuus tuo varmuutta ihmiselle hoitaa niitä asioita, joita hänelle on annettu tehtäväksi. Ammattitaidon hankkiminen antaa työkaluja vuorovaikutuksen toteuttamiseen. Pelkästään ammatillisuus ei riitä toisen ihmisen kohtaamisessa vaan vuoropuhelun aikana tulee saavuttaa aidon kohtaamisen tila. Ammatillisen työntekijän

pitää asettua kuuntelemaan autettavaa mitä hän sanoo. Valmiit vastaukset ja neuvot on auttajan syytä unohtaa ja auttajan on keskityttävä olemaan, jakamaan ja välittämään. Kun ihminen arvostaa toisen persoonallisuutta ja antaa hänelle tilaa, hän ottaa kanssaihmissen vakavasti. Vuorovaikutustilanteessa luottamuksellisen ilmapiirin luominen vaatii läsnäoloa. Ellei luottamusta synny, autettava ei ole valmis jakamaan omaa tarinaansa. (Mattila 2007, 12-14.) Luottamus ja luotettavuus on kaiken inhimillisen vuorovaikutuksen tärkeä osa. Hoito- ja asiakassuhteissa ne ovat edellytyksinä hyvälle yhteistoiminnalle ja hyvälle hoidolle. On tärkeää, että työntekijä on luotettava ja asiakkaan luottamuksen arvoinen (Mattila 2007, 23).

Jokaisen ihmisen kunnioitus, ainutlaatuisena kokonaisvaltaisena persoonana, täytyy toteutua elämän arki- ja vuorovaikutustilanteissa. Lapsella on myös oikeus saada tätä kunnioitusta. Lapsen tulee saada hänelle kuuluva elintila ja hänen elämäntarinaansa tulee arvostaa. Lapsen itsearvostusta ja omanarvontuntoa tulee pyrkiä lisäämään. Lapsi tarvitsee aikuiselta kannustusta ja positiivista palautetta onnistumista moitteiden sijaan. Hänen elämänsä ei saa koostua suorituksista vaan hänen elämällään on arvo ja tehtävä sekä hän on juuri sellainen kuin hänet on tarkoitettu olemaan. (Mattila 2007, 49.)

Sijaishuollossa olemme todenneet dialogin tärkeäksi sijaishuoltoapaikan ja biologisten vanhempien välillä. Sijoituksen alkuvaiheessa on panostettava yhteistyön avoimuuteen ja laatuun. Lapsen eri elämänvaiheiden täsmällinen tieto on biologisilla vanhemmilla. Tämän tiedon jakaminen biologisten vanhempien ja sijaishuollon työntekijöiden kanssa on merkityksellistä lapsen eheytyksen ja kasvattamisen kannalta. Luottamus ja avoin ilmapiiri toimijoiden välillä ei synny itsestään eikä hetkessä. Sijaishuollon on pystyttävä kunnioittamaan ja kohtamaan lasten läheiset tasa-arvoisina toimijoina ja lasten vanhempina. Kuten vuorovaikutteisessa tiedonmuodostuksessa todettiin sijaishuollon työntekijät ja biologiset vanhemmat yhdessä sosiaalitoimen kanssa parhaimmillaan voivat koota tietonsa yhteen ja rakentaa lapselle eheyttävän ja korjaavan elämänpolun.

Alla olevassa taulukossa on kuvattua taitoja ja toimivan vuorovaikutuksen elementtejä, joilla työntekijä auttaa asiakasta. (kaavio 2)

Ammatillisen työskentelyn peruselementtejä

Työntekijän taidot	Asiakastyön elementtejä	Auttaa asiakasta
Hoitosuhteen rakentamisen taidot	Kunnioitus, empatia ja aitous	Tuntemaan tulevansa ymmärretyksi; ymmärtää itse enemmän, miksi tuntee, mitä tuntee
Tutkimisen ja selventämisen taidot	Sopimus, konkreettisuus, välittömyys – tässä ja nyt tilanne, yhteenveto, kysymysten asettelutapa, asioiden tärkeys (fokusointi), konfrontaatio = kykyä kiinnittää huomiota ristiriitaisiin asenteisiin, tunteisiin, ilmeisiin, tekoihin	Tutkimaan omaa ymmärtämistään, omia tunteitaan, huomioimaan mahdollisuudet, tutkimaan ja valitsemaan vaihtoehtoja
Toiminnan taidot	Tavoitteiden asettaminen, toimintasuunnitelma, ratkaistavat kysymykset	Muotoilemaan toimintasuunnitelman, mitä voi tuen avulla tehdä, miten toimia, mitä tarvitsee tehdä tilanteen helpottamiseksi

Lähde: Palmer, S. (1997) & Sironen M.

6. LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLTO

Lapsen hyvinvoinnista ovat ensisijaisesti vastuussa lapsen vanhemmat ja huoltajat. Vanhempien tulee huolehtia lapsen turvallisesta kehityksestä ja huolenpidosta. Viranomaisten tulee tukea vanhempia tässä työssä ja tarvittaessa annettava apua tähän työhön. Mikäli apu ei riitä, on viranomaisten otettava perhe lastensuojelun piiriin ja järjestettävä tukitoimet vanhemmille. Tarvittaessa turvaamaan lapsen hyvinvointia voidaan lapsi sijoittaa kodin ulkopuolelle. (Räty 2012, 1-3.)

Lastensuojelulain 3§:n mukaan lastensuojelulla tarkoitetaan lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. Lastensuojeluun kuuluvat lastensuojelun tarpeiden kartoitus, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin liittyvä sijaishuolto ja jälkihuolto. Lastensuojelulain 4 §:ssä mainitaan, että lastensuojelun on edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia. Lastensuojelun on pyrittävä ehkäisemään riittävän aikaisin lapsen ja perheen ongelmia. Päätettäessä lastensuojelullisista toimista on otettava huomioon, että ratkaisu turvaa lapselle tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet. Lapsi tarvitsee myös mahdollisuuden saada ymmärrystä ja hellyyttä sekä iän ja kehitystason mukaisen valvonnan ja huolenpidon. Sijaishuoltotarpeen todentuessa on ryhdyttävä asianmukaisiin toimenpiteisiin. Lastensuojelulain 16 § määrittelee lastensuojelusta aiheutuneiden kustannusten maksajatahon. Lapsen sijaishuoltokuluista huolehtii yleensä kunta, jossa lapsen sijaishuollon tarve on syntynyt.

6.1 Sijoitusprosessi

Lapsen siirtyminen sijaishuoltoon tulee aina valmistella ja toteuttaa suunnitelmallisesti sekä huolellisesti, jollei kyseessä ole akuutti kriisitilanne. Alussa sosiaalityöntekijä kartoittaa lapsen ja hänen perheensä kanssa heidän tarpeitaan ja etsii sopivaa sijaishuoltopaikkaa lapselle. Yhteydenoton ja tiedonkeruun tavoitteena on lapsen tarpeista ja tilanteesta kertovan tiedon kokoaminen arvioinnin ja päätöksenteon pohjaksi sekä sijaishuoltopaikasta kertovan tiedon välittäminen lasta sijoittavalle taholle. Arvioinnin ja suunnittelun tavoitteena on selvittää, pystyykö sijaishuoltopaikka vastaamaan lapsen tarpeisiin (Lastensuojelulaki 50§.)

Siirtymävaiheessa on erityisen tärkeää, että lapsen hoidosta ja kasvatuksesta sovitaan yhteistyössä eri toimijoiden kesken (Lastensuojelulaki 52§). Sijaishuoltopaikan hoidosta vastaavien henkilöiden tulee saada kaikki tarvittavat taustatiedot ja dokumentit, jotka vaikuttanut lapsen hoitoon ja kuntoutumisen edellytyksiin.

Ihante tilanne olisi, että keskustelut käydään lapsen ja vanhempien suostumuksella ja hyvässä keskinäisessä yhteistyössä. Biologisten vanhempien näkökulmasta on olennaista, että he ymmärtävät sijaishuollolle asetetut tavoitteet ja lapsen hoidon periaatteet. Sijoittavan tahon roolina on luoda ja mahdollistaa lapsen hyvinvoinnin kannalta olennaiset asiat ja valvoa niiden käytännön toteutumista.

6.2 Sijoituspaikat

Sijoituspaikan valintaa ohjaavat aina lapsen tarpeet, joiden kautta haetaan mahdollisimman hyvä paikka jossa tarpeisiin kyetään vastaamaan. Tässä yhteydessä esittelemme lukijoille ainoastaan Turulan perhekodin ja Lasten- ja Nuorten koti Kimpan. Työmme keskeisenä tarkoituksena on kehittää omien työpaikkojemme työskentelyä, joten rajaamme erilaisten paikkojen kuvauksen ainoastaan näihin kahteen paikkaan.

Turulan perhekoti on kuusipaikkainen lastensuojeluyksikkö Raahen Lampinsaaressa. Se on perustettu vuonna 1996. Turulan perhekoti on ammatillinen perhekoti, jossa perhekotivanhemmat Outi ja Petri Turula asuvat yhdessä joko huostaan otettujen tai avohuollontukitoimenpiteellä sijoitettujen lasten kanssa. Perhekotivanhempien biologiset lapset asuvat jo toisaalla. Perhekotivanhempien lisäksi yksikössä ovat töissä ohjaajat Jelena Lauttanen ja Susanna Rankinen.

Turulan perhekotiin sijoitettavat lapset ovat pääosin alaluokkalaisia ja alle kouluikäisiä. He ovat huostaan otettuja tai avohuollontukitoimenpiteellä sijoitettuja. Lasten sijoitukset ovat pitkäaikaisia, lainsäädännön määrittysten mukaisia. Yhteistyö biologisten vanhempien kanssa on osa perhekodin toiminta-ajatusta. Turulan perhekoti näkee lapsen etuna, että hänen läheiset saavat olla mukana jakamassa lapsen arkea, kehitystä ja kasvua. Yhteistyö on suunnitelmallista, pitkäjänteistä, tuloksellista ja lapsen edun huomioivaa.

Turulan perhekodin perhekotivanhemmat ovat tuoneet kotiin oman kulttuurinsa ja periaatteensa. Näitä arvoja, teoriatietoa ja elämäkokemusta yhdistellen on luotu Turulan perhekodin arvomaailma. Toiminnan perustana on tasavertaisuus, oikeudenmukaisuus ja terve maalaisjärki. Turulan perhekodin työyhteisö haluaa luoda perhekotiin turvallisen ja hyväksyvän ilmapiirin. Toiminnan tavoitteena on vahvistaa lapsen itsetuntoa ja itsensä hyväksymistä kaikkein piirteineen. Toisen ihmisen kunnioittaminen ja kuuntelemisen taito ovat tavoiteltavia arvoja. Hyvät käytöstavat edesauttavat kuulluksi tulemistä. (Turula 2007, 11.)

Turulan perhekodissa kasvatustyö perustuu eettisiin ja kristillisiin arvoihin. Toisen oikeuksia tulee kunnioittaa ja ristiriidat pyritään ratkaisemaan positiivisessa hengessä ja rakentavasti. Omia tunteita käsitellään laajasti ja analyttisesti. Kristilliseen kasvatukseen kuuluu tasavertaisuus ihmisten välillä, kirkollisten tapahtumien käsittely ja sisäistäminen sekä monikulttuurisuuden suvaitseminen ja kunnioittaminen. Toisen vakaumusta tulee myös kunnioittaa. (Turula 2007, 11.)

Lasten- ja Nuortenkoti Kimppa Oy on yksityinen lastensuojeluyksikkö, joka tuottaa sosiaalialan laitoshuollon palveluja lapsille ja nuorille. Kimppa on 7 -paikkainen ympärivuorokautinen kasvatus-, hoito- sekä asumisyksikkö käyttäytymisellä oireileville lapsille ja nuorille sekä niille joiden vanhemmat/hoitajat eivät kykene huolehtimaan lastensa hyvinvoinnista. Kimppa toimii laitosluvan puitteissa, joten se eroaa perhekodeista mm. henkilöstön mitoituksen osalta.

Lasten- ja nuortenkodin asiakkaat ovat pääsääntöisesti 7 – 18-vuotiaita lapsia ja nuoria, jotka on otettu huostaan tai sijoitettuja avohuollon tukitoimin yksikköömme. Jälkihuollossa nuoret voivat olla tarpeen mukaan aina 21 ikävuoteen asti. Koko perheen tukeminen on ensiarvoisen tärkeää nuoren turvallisen kasvun ja kehityksen takaamiseksi. Tiivis yhteistyö nuoren sosiaalityöntekijän kanssa edesauttaa perheen tilanteen kartoituksessa sekä perheen voimavarojen lisäämisessä. Kimpan tarkoituksena on auttaa ja tukea yksikössämme asuvia lapsia ja nuoria heidän kokonaisvaltaisessa kehityksessään (Mäkäräinen 2012, 3).

Lasten- ja nuortenkodin arki on kuin suomalaisen perheen elämää siihen liittyvine iloineen ja suruineen. Arkipäivät on omistettu koulunkäynnille ja illat yhteiselle tekemiselle, kavereille ja harrastamiselle. Turvalliset, luotettavat ja välittävät aikuiset

tukevat lapsia ja nuoria kiinnostumaan itsestään, etsimään tavoitteita elämäänsä sekä saavuttamaan elämänhallintansa kokonaisvaltaisesti. Arjen rutiinit, turvalliset ja selkeät rajat sekä kasvatusmenetelmät, koulun käynti, kasvattavat harrastukset, luonnonläheisyys sekä elämyksellisyys auttavat lapsen ja nuoren tervettä psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista kehitystä.

Yksikkömme lapset ja nuoret elävät turvallista ikätasonsa mukaista elämää siihen kuuluvine oikeuksineen ja velvollisuuksineen. Oman ja toisten ihmisyyden arvostus ja kunnioitus on arjessa opittavia asioita. Hyvän ja pahan sekä oikean ja väärän tunnistaminen, eettinen ja moraalinen käyttäytyminen on toimintamme periaatteita (Mäkäräinen, 2012, 9).

Toimintaa ohjaavia arvoja ovat turvallisuus, avoimuus, rehellisyys, oman itsensä sekä toisten arvostus ja kunnioitus, tasavertaisuus, tasa-arvo sekä elämyksellisyys. Jokaisen lapsen ja nuoren omia vahvuuksia korostamalla, turvallisen, selkeän sekä johdonmukaisen kasvatuksen myötä ja vahvalla aikuisuuden esimerkillisyydellä saadaan lapsille ja nuorille loistavat mahdollisuudet kasvaa ja kehittyä kohti tasapainoista aikuisuutta (Mäkäräinen 2012,6).

7. TULOKSET

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tarkastella Lasten- ja nuorten koti Kimpan ja Turulan perhekodin työntekijöiden käsityksiä vanhemmuudesta sijaishuollossa ja biologisten vanhempien/läheisten mukana olosta sijoitetun lapsen hoidossa ja kasvatuksessa. Tämän opinnäytetyön sekä opinnäytetyön tuloksena syntyvän sijaishuollon työntekijöille suunnatun oppaan avulla voimme kehittää yksikköjemme henkilöstön työskentelyä lapsen hyväksi. Kyselyn lähetimme yhdeksälle Lasten- ja nuorten koti Kimpan ja Turulan perhekodin hoito- ja kasvatustehtävissä toimivalle työntekijälle. Kyselyyn vastasi kahdeksan työntekijää eli vastaus prosentti oli 88 %. Vastanneiden suorat kommentit olemme merkinneet kursivoinnein ja erotelleet toisistaan kirjaimin.

7.1. Vanhemmuuden määrittelemisen sijaishuollossa työntekijöiden näkökulmasta

Kyselyn tuloksissa nousi esille vanhemmuuden vastuullisuus ja kokonaisvaltaisuus sijaishuollossa toimiessa työntekijänä. Sijaishuollon työntekijän vanhemmuuteen kuuluu huolehtia kokonaisvaltaisesti lapsen hyvinvoinnista. Vanhemmuutta on rajojen asettaminen, huoltajana toiminen, oikean ja väärän opettaminen sekä yleensäkin lapsen tarpeisiin pohjautuva kasvatustyö. Lapsen turvallisuus perustuu lapsen perustarpeiden tyydyttämisestä. Erityisesti sijaishuollossa vanhemmuutta on läsnäolo lapsen arjessa ja lapsen ehjäksi saattamista.

”Ollaan myös vastuussa toisen lapsesta, joten se on myös yhteydenpitoa biologisiin vanhempiin, sosiaalityöntekijöihin ja muihin virallisiin tahoihin.” B

”En koe olevani ”vanhempi” vaan kasvattaja, joka ammatillisesti toteuttaa vanhemmuuden eri osa-alueita” D

”Toimia vastuullisen aikuisen roolissa vaativassa kasvatustyössä” G

7.2. Koulutuksen ja sijaishuoltoa koskevan lainsäädännön tuntemisen merkitys sijaishuollon työntekijälle

Kaikki opinnäytetyömme kyselyyn vastanneet pitivät koulutusta tärkeänä sijaishuollossa työskentelevälle. Vastauksissa todettiin, että koulutus antaa työvälineitä omaan työhön ja auttaa ymmärtämään lapsen käyttäytymistä ongelmien keskellä. Lisäksi todettiin, että hoito- ja kasvatustyötä tehdään omalla persoonalla ja koulutus tuo välineitä avuksi työhön. Koulutus antaa varmuutta työntekijälle toimia kasvatusta- ja hoitotilanteissa. Opinnot antavat hoitoon ja kasvatukseen liittyvää teoretista tietoa ja myös käytännön toimintatapoja, joita ei välttämättä saavuteta pelkällä työkokemuksella. Vaikka työntekijä on saavuttanut ammatillisen pätevyyden, hänen tulee päivittää tietoja ja taitoja säännöllisesti. Työntekijät pitivät myös tärkeänä koulutusta siksi, että lasten ympärillä toimivilla työntekijöillä ja sijoittajilla ovat lapsen hoitoon ja kasvatukseen liittyvät perusasiat hallussa. Laki edellyttää jo sinänsä sijaishuollossa toimivalta henkilöltä alalle sopivaa koulutusta.

”Pelkällä työkokemuksella ei välttämättä saavuteta sellaista osaamista, mitä alan oppilaitokset tarjoavat” C

”Alalle soveltuva koulutus antaa valmiudet havaita ja hankkia ratkaisuja erilaisiin kasvun ja kehityksen ongelmiin” D

”Moniammatillisuus työyhteisössä tukee kasvatustyötä” G

Tutkimuskysymyksiin vastanneet totesivat sijaishuoltoa koskevan lainsäädännön säätelevän ja ohjeistavan työntekijöitä kasvatusta- ja hoitotyössä. Lait eivät näy tavallisessa arjessa, mutta ne ovat perustana toteutettaessa kasvatustyötä. Sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntö määrittää lastensuojelun toimintatapoja ja asiakkaiden oikeuksia. Vastauksissa todetaan, että lainsäädäntö on myös sijaishuoltopaikan aseman turvaaja kriisitilanteissa. Sijaishuoltoa koskevan lainsäädännön tunteminen on tärkeää kaikkien oikeusturvan ja lapsen/nuoren johdonmukaisen ja tasavertaisen kohtelun kannalta.

”Tavallisessa arjessa lakipykälät ei näy, mutta toiminnan perustana ne ovat niin kuin muillakin työpaikoilla” B

”Tunteminen takaa lapselle/nuorelle johdonmukaisen ja tasavertaisen kohtelun” F

”Pystyy keskustelemaan ja toimimaan lain ja asetusten mukaan” H

7.3. Lapsen tarpeet tasapainoiseen kasvuun ja kehitykseen sijaishuollossa

Kysymyksiin vastanneet pitivät tärkeänä lapsen kasvulle ja kehitykselle pysyvien asioiden luomista lapsen ympärille. Vastausten perusteella lapsi tarvitsee perusrhythmin arkeen, rajoja, kannustusta ja lohduttajaa. Työntekijöiden tulee huolehtia, että lapsi saa yksilöllistä huomiota ja lapsen tulee tuntea tullessa kuulluksi ja välitetyksi. Hänen tulee saada olla yhteydessä biologiin vanhempiin ja läheisiin. Sijaishuollon työntekijät näkivät, että henkilöstön tulee toimia johdonmukaisesti ja määrätietoisesti ollen läsnä lapsen arjessa. Aikuisen tulee olla luotettava, joka pystyy luomaan lapselle turvallisen ja virikkeellisen kasvuympäristön. Lapsen tulee saada tarvittaessa tukitoimia erityistarpeisiin kuten tutkimusjaksoja, terapiaa ja kuntoutuksia.

”Perusrhythmin, joka luo turvallisuutta” A

”Turvalliset aikuiset, jotka lapsen tarpeet huomioon ottaen tukevat tasapainoista kasvua ja kehitystä” D

”Johdonmukaisen ja määrätietoisen henkilöstön, joka on läsnä lapsen arjessa” F

7.4. Työntekijän arvojen merkitys vanhemmuudessa ja vuorovaikutustaidot

Työntekijöiden näkemyksen mukaan arvot heijastuvat vanhemmuuteen ja ne näkyvät mielipiteissä ja työntekijän käyttäytymisessä. Työntekijän ei tulisi korostaa liikaa esimerkiksi uskonnollisuutta vaan kulkea neutraali keskitietä arvojen esille tuomisessa. Vastauksissa nousi esille työntekijöiden arvojen vaikutus lasten käyttäytymiseen. Arvot ovat toiminnan pohja ja sijaishuollossa työntekijöiden toteuttamat arvot tulisi olla yhdenmukaiset.

”Lapset ottavat mallia millaisia arvoja aikuiset pitävät tärkeänä” A

”Arvot luovat pohjan tavoille toimia eri tilanteissa” D

Kysymyksiin vastanneet pitivät vuorovaikutustaitoja tärkeänä sijaishuollossa toimiessa. Työntekijä kommunikoi lasten kanssa aktiivisesti. Päivät ovat erilaisia ja lasten tarpeet vaihtelevat. Työntekijällä tulee olla taito kuunnella, keskustella ja ratkaista lasten välisiä erimielisyyksiä ja ongelmia. Vuorovaikutustaitoja voi kehittää oppimalla aikaisemmista tilanteista. Työkokemus myös opettaa toimimaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Työntekijä kohtaa lapsen hoitoon liittyen muita aikuisia ja viranomaisia. Hyvät vuorovaikutustaidot tekevät aikuisten kohtaamisista helpompia.

”Avoimuudella ja rehellisyydellä saavutetaan sekä sosiaalityöntekijöiden että lasten biologisten sukulaisten luottamus” C

”Myös työyhteisön toimivuus ja suhteet nuoriin pohjautuu työntekijöiden vuorovaikutustaitoihin” F

”Vuorovaikutustaitoja voi aina kehittää eri tilanteista oppimalla” B

7.5. Biologisten vanhempien osallisuus sijaishuollossa työntekijän näkökulmasta ja kuinka kehittää vanhemmuuden taitoja sijaishuollossa

Työntekijät nostivat biologiset vanhemmat tärkeäksi osaksi lapsen kehitystä ja kasvua sijaishuollossa. Tilanteissa, joissa vanhemmat hyväksyvät lapsen huostaanoton ja sijoituksen, lapsella on hyvät edellytykset tasapainoiselle kasvulle ja kehitykselle. Vastauksissa todetaan, että suhdetta tulee myös parantaa, mikäli se on rikkonainen. Biologisten vanhempien kautta lapsi peilaa itseään ja parhaimmillaan oppii tuntemaan juurensa ja sukunsa. Työntekijät odottavat vanhemmilta tukea lapsen hoitoon ja kasvatukseen. Mikäli sijaishuollon työntekijät eivät saa tukea biologisilta vanhemmilta, yhteistyö on ongelmallista ja se näkyy lapsen käytöksessä.

”Lapsi seuraa miten biologinen vanhempi ja sijaishuollon työntekijä toimivat eri tilanteissa” A

”Jotenkin pienellä lapsella on tarve ja halu sanoa äiti ja isä” B

”Sijaishuollon työntekijöiden tulisi tukea lapsen suhdetta vanhempiinsa ja pyrkiä auttamaan, korjaamaan mahdollisia ongelmia” F

Työntekijöiden mukaan biologisten vanhempien tulee saada olla lapsensa kasvatustyössä mukana mahdollisuuksien ja voimavarojen mukaan. Heitä ei saa sulkea pois vastuullisesta kasvatustyöstä ja vanhempana olemisesta. Kun lapset menevät viikonlopuksi vanhempiensa luokse, tulisi viikonlopun sujua yhteisten sovittujen pelisääntöjen mukaan. Vanhemman vastuulla on lapsen muun muassa kokeisiin lukeminen, yhteiset keskustelut ja myös kasvat keskustelut. Työntekijöiden mielestä vanhempien osallisuus lapsen elämään näkyy hoitoneuvotteluissa, lasten koulujuhlissa, syntymäpäiville osallistumisessa, valmistumis- ja rippijuhlissa ja muissa vastaavissa tilaisuuksissa sekä kotilomilla.

”Olla läsnä kasvatuksessa” E

”Olla mukana omien voimavarojen mukaan” A

”Mielestäni myös sijaishuoltajille on annettava kasvatusrauha” B

”Älä koskaan unohda huoltajia kasvatustyössä” H

Biologisten vanhempien ja sijaishuollon työntekijöiden yhteistyössä on väistämättä haasteita, joita joudutaan käsittelemään ja työstämään. Opinnäytetyön kysymysten vastauksissa nousi useaan otteeseen esille luottamuksellisten suhteiden luomisen tärkeys. Keskeisiä yhteistyön edellytyksiä ovat avoimuus, rehellisyys ja pelisääntöjen noudattaminen. Näiden elementtien puuttuessa lapsen yhdessä kasvattaminen on tuloksetonta. Työntekijöiden tulee saada biologiset vanhemmat tuntemaan, että sijaishuollon toiminnan ytimenä on lapsen edun ajaminen sekä vanhempien arvostaminen. Mikäli vanhemmat eivät hyväksy huostaanottoa ja heidän arvomaailmansa on kovin erilainen sijaishuoltopaikan arvomaailmaan, yhteistyön

tekeminen on vaikeaa. Työntekijät tukevat myös biologisia vanhempia vanhemmuuteen, joka ei aina ole mutkatonta.

”Ensinnäkin saada molemminpuolinen luottamus” A

”Erilaiset näkemykset lapsen tarpeista” C

”Vanhempien päihdeongelmat...” F

Kyselyyn vastanneet työntekijät pitivät tärkeänä vanhemmuuden taitojen kehittämisen sijaishuollossa. Työssä jaksamiseen tulee kiinnittää huomiota ja olla aktiivinen uuden tiedon hankkimisessa. Työntekijöille oli myös tärkeää itse tiedostaa, että kaikkeen ei tarvitse pystyä vaan apua työtehtävien hoitamiseen saa muilta. Vanhemmuuden taitoja lisäävät työnohjaus, avoimet keskustelut, alan kirjallisuuden lukeminen, tavoitteiden asettelu ja oman tekemisen arviointi sekä palautteen vastaanottaminen.

Tiivistelmä tutkimustuloksista kaavio 3

Vanhemmuuden määrittely sijaishuollossa työntekijän näkökulmasta

Perustarpeiden huolehtija

Turvallisuuden luoja

Rajojen asettelija, kuuntelija, lohduttaja, neuvoja

Läsnä oleva lapsen arjessa

Kokonaisvaltaisesti lapsesta huolehtija

Ammatillinen kasvattaja

Elämän opettaja

Vastuullinen aikuinen

Oikean ja väärän opettaja

Vanhemmuuden roolikartan kaikilla osa-alueilla toimija

Yhteydenpitäjä biologisiin vanhempiin ja sosiaalityöntekijöihin ja muihin tahoihin

**Koulutuksen ja sijaishuoltoa koskevan lainsäädännön tuntemisen merkitys
sijaishuollon työntekijälle**

Varmuutta toimia

Teoriatiedon saaminen

Erittäin hyvänä

Työvälineitä persoonalla tehtävän työn tueksi

Ammatillisuus

Lain edellytys

Täydennyskoulutus tärkeää

Lainsäädäntö toiminnan perustana

Määrittelee lastensuojelun toimintatapoja

Antaa työntekijälle rajat missä toimia

Oikeusturva lapselle ja työntekijälle

Asiakkaan oikeudet

Lapsen tarpeet tasapainoiseen kasvuun ja kehitykseen sijaishuollossa

Perusrytmin

Pysyvyyttä

Rajoja, kuuntelijaa ja lohduttajaa sekä rakkautta

Turvalliset ja luotettavat aikuiset

Läsnä oloa

Yksilöllistä huomiota ja lapsen tarpeiden tiedostamista

Lapsen tulee saada tuntea, että hänestä välitetään

Tietoisuutta biologisten vanhempien olemassaolosta

Turvallisen ja virikkeellisen kasvuympäristön

Riittävän yöunen

Terveellisen ravinnon

Koulunkäynnin tukemisen

Tukitoimia erityistarpeisiin

Harrastuksia ja ystäviä

Työntekijän arvojen merkitys vanhemmuudessa ja vuorovaikutustaidot

Arvot ohjaavat

Lapset ottavat mallia aikuisten arvoista

Arvot heijastuvat vanhemmuuteen

Työntekijällä neutraali keskitie arvojen suhteen

Työntekijöillä yhdenmukaiset arvot sijaishuollossa

Vuorovaikutustaidot tärkeä työväline

Työntekijät osattava ottaa palautetta, kuunnella ja keskustella

Toimiva työyhteisö ja hyvät suhteet nuoriin perustuu vuorovaikutustaitoihin

Vuorovaikutustaitoja tarvitaan kommunikoidessa lapsen verkoston jäsenten kanssa

On osattava ottaa huomioon lapsen taustat

Avoimuus ja rehellisyys

Vuorovaikutustaitoja voi kehittää

Biologisten vanhempien osallisuus sijaishuollossa työntekijän näkökulmasta

Biologiset vanhemmat ovat osa sijoitettua lasta

Lapsi tarkkailee sekä biologisen vanhemman että sijaishuollon työntekijän

toimintamalleja – useita malleja

Yhteistyö vanhempien kanssa tärkeää

Sijaishuollon työntekijän tulee tukea lapsen suhdetta vanhempiinsa

Biologisten vanhempien ja lapsen välistä suhdetta tulisi pyrkiä korjaamaan, jos ongelmia

Lapsen tulee tietää mistä on kotoisin ja ketkä ovat hänen sukulaisia.

Mikäli biologiset vanhemmat hyväksyvät sijoituksen, vanhempien vaikutus positiivinen

Voi auttaa mutta voi vahingoittaaakin

Aina vanhemmat eivät välttämättä tue lapsen kehitystä oikealla tavalla

Biologisten vanhempien tulisi olla lapsen elämässä mukana voimavarojen mukaan

Mukana eri juhlatilaisuuksissa, koulun juhlat, rippijuhlat, valmistumiset

Hoitoneuvotteluissa mukana

Kotilomat, puhelinyhteydet

Olla läsnä kasvatuksessa

Noudattaen yhteisiä pelisääntöjä
 Ei vahinkoa lapsen kehitykselle
 Sijaishuoltajille kasvatusrauha
 Huoltajia ei saa unohtaa kasvattajina
Yhteistyön haasteena
 Luottamuksen puute
 Huostaanottoa ei hyväksytä
 Vanhemmat kokevat, että heitä ei arvosteta
 Erilaiset näkemykset lapsen tarpeista
 Arvomaailmojen erilaisuus
 Kotilomien epäonnistuminen
 Eri suuntiin kasvattaminen
 Lasten ongelmien salaaminen
 Vanhempien ongelmat omassa elämässä
 Riidat, väkivalta
 Sijaishuoltopaikkaa ei hyväksytä
 Lapsen miellyttäminen – ei rajoja
 Biologisten vanhempien syyllisyyden tunne

Kuinka kehittää vanhemmuuden taitoja sijaishuollossa

Tiedostaa, että aina on parannettavaa
 Kaikkeen ei tarvitse pystyä
 Vanhemmuuden roolikartan säännöllinen kertaaminen
 Työnohjaus
 Työntekijäpalaverit
 Oman tekemisen arviointi
 Alan kirjallisuuteen perehtyminen
 Palautteen vastaanottaminen
 Kehityskeskustelut
 Koulutus
 Tukiverkko
 Tavoitteiden määrittely

8. OPPAAN RAKENTUMINEN

Opinnäytetyömme alusta lähtien olemme kuljettaneet rinnalla ajatusta oppaasta, joka tulisi yksikköjemme käyttöön. Oppaan tarkoitus on selkeyttää työntekijälle vanhemmuuden rooleja suhteessa kasvatettavaan lapseen ja ensisijaisesti saada aikaan pohdintaa roolien merkityksestä kasvatustyössä. Valmiita vastauksia eikä toimintamalleja ole olemassakaan. Keskeistä kuitenkin on tietoisuus roolien vaikutuksista ja rakenteista.

Lähtökohtana oppaalle pidimme vanhemmuuden roolikarttaa. Lopullisessa oppaassa luovuimme kuitenkin ajatuksesta, jossa olisimme kehittäneet sijaishuollossa työskentelevien roolikartan. Päädyimme sen sijaan kuvaamaan eräänlaiset vanhemmuuden ”portaat”. Ne pitävät sisällään vanhemmuuden roolit, mutta voimme paremmin kuvata roolien rakentumista/kehitystä. Opinnäytetyötä tehdessä huomasimme, että emme voi sijaishuollossa suoraan toteuttaa kaikkia rooleja vaan niitä on rakennettava kunkin lapsen kanssa vuorovaikutuksen kautta. Oma vanhemmuutemme joutuu kehittymään ja joustamaan lapsen tarpeiden mukana. Lähtökohtana on lapsi oman historiansa kanssa ja meidän työntekijöiden tulisi pyrkiä rakentamaan kiintymyssuhde vanhemmuuden rooleja toteuttaen, jotta lapsella olisi mahdollisuus kasvaa ja kehittyä kohti aikuisuutta.

Idea ja tarve oppaalle nousivat selkeästi omasta työstämme. Halusimme kehittää omaa ja samalla kaikkien yksikköjemme työntekijöiden työskentelyä. Vanhemmuuden portaiden merkitys avautui meille havainnosta, ettemme voi toteuttaa joitain rooleja ennen kuin olemme ensin saavuttaneet jotain pohjaa joissain muissa rooleissa. Käytännössä tämä tarkoittaa, että on esimerkiksi hankala toimia rakkauden antajan roolissa, jos huoltajan roolista ei ole saavutettu riittävää perusturvallisuuden tasoa.

Oppaan luonnostelu ja asiasisältö on tullut teorian ja kyselyn vastausten kautta. Näitä hyödyntäen olemme saaneet runsaasti tietoa, jonka olemme oppaassa pyrkineet saamaan selkeään ja helposti käytettävään muotoon. Päämääränä olemme pitäneet opasta, jota olisi helppo käyttää ja se tarjoaisi paljon pohdittavaa työskentelyn näkökulmasta tiiviissä muodossa. Olemme työssämme monta kertaa korostaneet itsetutkiskelun merkitystä ja haluamme oppaan omalta osaltaan tarjoavan keinoja tähän tarkasteluun työskentelyssä.

Ideoinnin ja asiasisällön jälkeen päästiin rakentamaan itse opasta. Tämä tarjosi haasteita niin meidän tietoteknisille taidoille, kuin haluamiemme asiasisältöjen tiiviille esittämiselle. Lopullisesta oppaasta tuli yhdentoista sivun mittainen kirjanen. Painetussa muodossa oppaan koko on A5.

Alun harjoittelun ja kokeilun kautta saimme tehtyä kaavion, jonka kautta voimme tuoda esille mielestämme keskeiset seikat vanhemmuuden roolien toteutumisessa kasvatustyössä. Sen jälkeen esiin nousseet seikat on avattu tiiviissä muodossa. Valmiita vastauksia eikä toimintamalleja ole pyrittykään esittämään, vaan teksti on tarkoitettu herättämään ajatuksia ja merkityksiä.

Viimeisessä vaiheessa opasta on viimeistely ja hiottu lopulliseen muotoonsa. Viimeistelyssä on keskitytty ennen kaikkea asiasisällön oleellisuuteen, mutta myös ulkonäöllisiin seikkoihin kuten väreihin ja kuvioiden selkeyteen. Halusimme oppaasta helppokäyttöisen. Lisäksi halusimme oppaan olevan ilmeikäs. Ilmeikkyyttä ja meidän näköisyyttä saimme kuvien, asettelun ja tekstin taustavärien kautta.

9. PROSESSIKUVAUS

Alun perin ajatuksen opinnäytetyön aiheeksi saimme syksyllä 2011. Opintojen edetessä vaihdoimme ajatuksia mahdollisista aiheista. Molemmille oli tärkeää että opinnäytetyömme tulisi tukemaan osaltaan omaa työtämme. Pohdiskellessamme omaa työskentelyä ja sen erityispiirteitä huomasimme, ettei vanhemmuuden rooleja ole paljoa tutkittu ”ammattikasvattajan” näkökulmasta. Tämän vuoksi otimme työmme aiheeksi juuri vanhemmuuden roolit lastensuojelun työntekijän näkökulmasta.

Varsinaisesti aiheemme täsmentyi keväällä 2012, jolloin aloimme konkreettisesti työstään opinnäytetyön aihetta. Saimme vahvistusta ajatuksillemme keskusteltuamme ohjaavien opettajien kanssa suunnitelmistamme. Sen jälkeen keskustelimme aiheesta ajoittain ja kypsyttelimme varsinaista työtämme. Kurssit suoritettuamme huokaisimme hetken opintojen suhteen ja keskityimme työhön ja muihin asioihin. Syksyllä 2012 aloimme kerätä kirjoista teoriatietoutta koskien vanhemmuutta sekä vanhemmuuden rooleja. Samaan aikaan rupesimme hahmottelemaan paperille jonkinlaista pohjaa omalle työllemme.

Saimme kerättyä mielestämme kattavasti teoriatietoa ja lähetimme ohjaajille raakileen luettavaksi. Ohjaavilta opettajilta saamamme palautteen myötä havaitsimme, että emme olleet paneutuneet tutkimuksellisesti aiheeseen. Samalla huomasimme kuinka laajasti sekä yleisesti olimme lähteneet liikkeelle. Opinnäytetyöhön ei millään pysty mahdollittamaan kaikkia ajatuksiamme, joten edessämme oli työ rajata sekä täsmentää sitä mitä olimme tekemässä. Samalla työn näkökulma ja teoreettinen viitekehys alkoi pikkuhiljaa tarkentua.

Olimme tekemässä laadullista ja toiminnallista tutkimusta, joka antoi meille mahdollisuuksia aineiston keräämiseen varsin laajasti. Päädyimme kuitenkin tarkastelemaan aihetta kirjallisuuden tarjoaman teoriapohjan kautta ja tekemään laadullisen tutkimuksen. Lisäksi huomasimme, että teemme ensisijaisesti työn omien lastensuojeluyksiköiden lähtökohdista ja tarpeista käsin. Tämän vuoksi halusimme toteuttaa pienen kyselyn näissä yksiköissä työskenteleville. Koimme kyselyn tarpeelliseksi jotta saamme laajennettua omaa käsitystämme vanhemmuuden rooleista

työntekijänä. Samalla kysely tarjoaa arvokasta materiaalia, jota analysoimalla voimme tehdä johtopäätöksiä ja rakentamaan opasta vanhemmuuden rooleihin ”ammattikasvattajille”.

Kevään 2013 aikana käytimme jälleen opinnäytetyön opettajilla kommentoitavana. Palautteen saatuaamme tiivistimme tekstiä ja haimme lisää lähteitä opinnäytetyöhön sekä korjasimme opinnäytetyömme puutteita. Analysoimme saamamme kyselyn vastaukset ja rakensimme oppaan valmiiksi.

10. POHDINTA

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tarkastella vanhemmuuden roolia sijaishuollossa lapsen kasvun ja kehityksen näkökulmasta. Teoriatietoa haimme eri lähteistä ja käytännön tietoa saimme kyselyn kautta, jonka teimme Turulan perhekodin ja Lasten- ja nuortenkoti Kimpan työntekijöille vanhemmuudesta sijaishuollossa ja lapsen biologisten vanhempien osallisuudesta lasten hoidossa ja kasvatuksessa. Tutkimustehtävät viitoittivat meidän opinnäytetyön etenemistä ja tehtävät olivat seuraavat: Mitä sijaishuollossa oleva lapsi tarvitsee tasapainoiseen kasvuun ja kehitykseen? Mitkä ovat vanhemman/kasvattajan keskeiset roolit? Kuinka sijaishuollon työntekijän tulisi huomioida lapsen biologiset vanhemmat osana lapsen tasapainoista kasvua ja kehitystä.

Vanhemmuuden yksi vastuualue on lapsen elämän ehtojen turvaaminen, mikä tarkoittaa lapsen fyysisistä tarpeista huolehtimista ja maailmaan orientoimista eli lapsen kasvattamista ja opettamista sosiaalisuuteen, yhteiskunnan sääntöihin ja kulttuurin jäseneksi. Vanhemmilla on myös vastuu ohjata lasta arvojen maailmassa löytämään oma maailmankuvansa ja tapansa elää (Järvinen & Lankinen & Taajamo & Veistilä & Virolainen 2007, 91.) Perheet kohtaavat arjessa niin iloja ja suruja. Joskus tasapaino perheessä järkkyy niin paljon, että vanhemmat ovat kykenemättömiä turvaamaan lapsen kasvua ja kehitystä. Jossakin vaiheessa, tukitoimien jälkeen, voi enää olla vain vaihtoehtona lapsen sijoittaminen sijaishuoltoon perusturvan ylläpitämiseksi. Sijaishuoltopaikan valinta tulee aina perustua lapsen etuun. Sijaishuoltopaikan pitää pystyä tarjoamaan lapsen tarpeisiin perustuvaa turvaa ja huolenpitoa. Sijaishuoltopaikan muutoksia tulee välttää, koska lapsen sijoituksen vaihtuminen saattaa luoda lapselle turvattomuutta ja juurettomuutta, jotka voivat vahingoittaa lapsen kehitystä. (Saastamoinen 2010, 102.) Sijaishuollossa oleva työntekijä on myös vanhempi, jonka läsnäoloa lapsi tarvitsee. Sijaishuoltoon tuleva lapsi on kokenut eron läheisistään ja hänen luottamuksensa aikuisiin on horjunut. Opinnäytetyöhön keräämämme teoriatieto korostaa pysyvien ihmissuhteiden tärkeyttä lapsen tasapainoisessa kasvussa ja kehityksessä. Lapsi oppii luottamaan hoitajaansa ja hänen hyvyiteensä. Turvallisessa kasvuympäristössä lapsi on valmis tutustumaan ympäröivään maailmaan ja siten oppimaan uusia asioita. Tutkimuksemme kyselyyn vastanneet sijaishuollon työntekijät

pitivät hoito- ja kasvatustyön perustana lapsen tarpeita. Tutkimuksen mukaan työntekijän ensimmäinen tehtävä on synnyttää lapsen ja aikuisen välille avoin ja luottamuksellinen suhde. Tämä suhde syntyy tekojen kautta ja se syntyy läsnäololla lapsen arjessa. Lapsen turvallisuutta lisää myös elämän ennustettavuus. Sijaishuollon työntekijän tulee pitää kiinni sovitusta säännöistä ja olla johdonmukainen toimissaan. Lapsen tulee saada kokea, että hänen elämässään on pysyviä asioita, jotka eivät muutu jatkuvasti.

Sosionomiopintojen aikana käsitelimme useaan otteeseen vanhemmuutta ja lapsen tarpeita eri ikävaiheissa. Työskentelemme lastensuojelun sijaishuollossa, joten vanhemmuus on meille merkityksellinen aihe. Toimimme itse vanhempina, mutta olemme myös aktiivisesti tekemisissä meille sijoitettujen lasten biologisten vanhempien kanssa. Läpikäymämme opiskeluvaihe on avartanut meidän näkemystä lapsen hoitoon ja kasvatukseen vaikuttavista tekijöistä. Meidän toimivaltamme sijaishuoltoyksikössä perustuu lainsäädäntöön ja asiakassuunnitelmassa määriteltyihin tavoitteisiin. On ollut erityisen hienoa käydä läpi eri lakeja, jotka vaikuttavat toimiimme sijaishuoltoyksikössä. Näiden lakien avaaminen on auttanut entisestään ymmärtämään lapsen etua ja oikeuksia. On ehdottoman tärkeää, että sijaishuollossa toimivat henkilöt ovat kouluttautuneita ja perehtyneitä lapsen oikeuksiin ja myös velvollisuuksiin. Lapsi on oikeutettu saamaan pätevän ja asiakaslähtöisen hoitajan.

Olemme käsitelleet opinnäytetyössä vanhemmuutta yleensä, äidin ja isän merkitystä lapselle sekä kiintymyssuhdeteoriaa. Mielestämme sijaishuollossa olevan työntekijän on perehdyttävä näihin aiheisiin, jotta hän pystyy työtehtävissään asettumaan vanhemmuuden rooliin. Hänellä täytyy olla teoreettinen tieto äidin ja isän merkityksestä lapselle. Työntekijän on pystyttävä luomaan lapsen luottamuksellinen ja pysyvä ihmissuhde unohtamatta lapsen biologisten vanhempien olemassaoloa. Sosionomiopintojen aikana olemme huomanneet, että vuorovaikutustaidot tulevat esille kaikkien aineiden yhteydessä. Sijaishuollossa toimiessa ne ovat erityisen tärkeässä roolissa. Monissa tilanteissa kohtaamiset lasten ja lasten läheisten kanssa ovat tunnepitoisia ja herkkiä. On tärkeää, että sijaishuollon työntekijä on sinut itsensä kanssa, osaa kuunnella ja osaa kommunikoida rakentavasti toisten ihmisten kanssa.

Opinnäytetyön tekeminen on ollut pitkä prosessi, joka on opettanut meitä paljon. Olemme saaneet päivittää sosiaalialan tietämystä, kuunnella työntekijöitämme, erehtyä

ja onnistua. Haasteita ovat olleet opinnäytetyön punaisen langan löytäminen, kirjallisuuden kokoaminen ja tekstin tuottaminen. Hyvällä yhteistyöllä ja ymmärryksellä olemme vuoropuhelleet keskenämme paljon ja hakeneet toimivia ratkaisuja opinnäytetyön eri vaiheissa. Olemme mielestämme saaneet tehtyä opinnäytetyön, joka palvelee sijaishuoltoyksiköidemme työntekijöitä vaativassa hoito- ja kasvatustyössä. Uskomme myös opinnäytetyön auttavan sijoitettujen lasten biologisia vanhempia ymmärtämään hoitotyömme tavoitteita ja askelmia. Lämpimät kiitokset yhteistyöstä Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun ohjaaville opettajille ja Lasten- ja nuorten koti Kimpan sekä Turulan perhekodin työntekijöille.

LÄHTEET

- Alasuutari, Maarit 2003. Kuka lasta kasvattaa. Gaudeamus, Helsinki.
- Aromaa, Juha & Mannerheimin lastensuojeluliitto & Sulku, Sirpa 2001.
Kohtaamispaikkana lapsuu: vuoropuhelua lapsen maailmasta. Edita, Helsinki.
- Becker-Weidman, Arthur & Shell, Deborah 2008. Auta lasta kiintymään. PT-kustannus, Tampere.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Jokinen, Eeva 2005. Aikuisten arki. Geudeamus, Helsinki.
- Järvinen, Ritva & Lankinen Aila & Taajamo Terhi & Veistilä Minna & Virolainen Arja 2007. Perheen parhaaksi. EDITA, Helsinki.
- Helavirta, Susanna 2011. Lapset hyvinvointitiedon tuottajina. Tampereen Yliopistopaino Oy – JuvenesPrint, Tampere.
- Helsingin yliopisto 2009. Kielijelppi-jelppiä akateemiseen viestintään. Hakupäivä 31.3.2013
<<http://www.kielijelppi.fi/puheviestinta/vuorovaikutus-puhumista-ja-kuuntelemista>>
- Hughes, Daniel A. 2011. Kiintymyskeskeinen vanhemmuus. PT-kustannus, Tampere.
- Jyväskylän yliopisto 2011. Kieliparlamentti 2011-Työelämän viestintätaidot. Hakupäivä 31.3.2013
<http://www.kotus.fi/files/1933/Kieliparlamentti_kannanotto_2011.pdf>
- Järvinen, Katariina & Kolbe, Laura 2002. Onks ketään kotona? Kasvatuksen suuntaa etsimässä. Tammi, Helsinki.
- Kristeri, Irene 2004. Näe Minut. Vanhemmuus ja lapsen kohtaaminen. Karisto Oy:n kirjapaino, Hämeenlinna.
- Lastensuojelulaki 2007. 13.4.2007/417.
- Mattila, Kati-Pupita 2007. Arvostava kohtaaminen. PS-kustannus. Jyväskylä.
- Nevalainen, Vesa 2005. Aikuinen ja lapsi. (kasvatuksesta voi selvitä hengissä). Edita Prima Oy, Helsinki.
- Mäkäräinen, Virpi 2012. Lasten- ja Nuorten koti kimpan omavalvontasuunnitelma.
- Pitkänen, Pikko (toim.) 1996. Kasvatuksen etiikka. Oy Edita Ab, Helsinki.
- Raunio, Kyösti 2004. Olennainen sosiaalityössä. Oy Yliopistokustannus University Press Finland Ltd. HYY Yhtymä, Helsinki.
- Räty, Tapio 2012. Lastensuojelulaki, Käytäntö ja soveltaminen. Edita Publishing Oy,

Helsinki.

Saastamoinen, Kati 2010. Lapsen asema sijaishuollossa–Käsikirja arjen toimintaan.

Edita, Helsinki

Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam 2011. Varhaislapsuuden tunnesiteen ja niiden suojeleminen, WSOY pro Oy, Helsinki.

Tamminen, Tuula 2004. Olipa kerran lapsuus, WSOY, Juva.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi.

Kustannusosakeyhtiö Tammi. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Turula, Outi 2006. Turulan perhekodin laadunkehittämisprosessi ja laatukansio, AMK KEMI-TORNIO, Sosiaali-alan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Ylitalo, Pertti (toim.), 2011. Roolikartta vanhemmuuden, parisuhteen ja itsenäistymisen tueksi, Kunnantalon paino, Helsinki

LIITTEET

- Liite 1. Tutkimuslupahakemus
- Liite 2. Tutkimuksen toteutus aineisto
- Liite 3. Tutkimusluvut
- Liite 4. Opas sijaishuollon työntekijöille

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Olemme sosionomi-opiskelijat Petri Turula ja Mikko Seppänen Kemi-Tornion ammattikorkeakoulusta. Opiskelumme on loppusuoralla opinnäytetyötä vailla valmis. Opinnäytetyömme käsittelee sijaishuollon työntekijän vanhemmuuden roolia sekä työntekijän yhteistyötä lapsen biologisten vanhempien tai huoltajien kanssa. Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen tutkimus, jonka tuloksena syntyy vanhemmuuden roolikartta sijaishuollossa työskenteleville selkeässä ja helposti käytettävässä oppaan muodossa. Aineiston analysoinnissa käytämme sisällönanalyysimenetelmää.

Opinnäytetyön kohderyhmänä on kahden lastensuojeluyksikön hoito- ja kasvatustehtäviä tekevät työntekijät. Heitä on yhteensä 9. Opinnäytetyön kyselylomakkeessa on avoimia kysymyksiä, jotka hakevat vastauksia vanhemmuuden rooliin sijaishuollossa työntekijän näkökulmasta. Kysymyslomakkeiden täyttämiseen työntekijöille varataan aikaa kaksi viikkoa kysymysten saapumisesta. Kysymyslomakkeet toimitamme kirjekuoressa jokaiselle työntekijälle palautuskuoren kanssa. Palautuskuoret toimitetaan postiin saatekirjeen ohjeiden mukaisesti.

Pyydämme ystävällisesti opinnäytetyömme tutkimuslupaa lastensuojeluyksiköltänne saadaksemme toteuttaa avoimen kyselyn hoito- ja kasvatustyöntekijöillemme. Vastaukset käsittelemme ja säilytämme huolellisesti lukollisessa tilassa ja noudatamme kaikkia tutkijalla lakien mukaan asetettuja tutkimuseettisiä periaatteita. Opinnäytetyön analyysin teemme sisällönanalyysi menetelmää käyttäen etsimällä sekä empiirisestä, että teoreettisesta sisällöstä tutkimuskysymyksiimme vastauksia. Analyysin jälkeen hävitämme heti aineiston. Valmiista opinnäytetyöstä toimitamme yhden kappaleen lastensuojeluyksikköönne.

Ystävällisin terveisin

Mikko Seppänen

Petri Turula

Opinnäytetyön ohjaavat opettajat ovat:

Seija Järvi

Sari Halttunen

SAATEKIRJE

22.2.2013

Arvoisa sijaishuollon työntekijä!

Olemme sosionomi-opiskelijat (AMK) Kemi-Tornio ammattikorkeakoulusta ja teemme opinnäytetyön vanhemmuudesta sijaishuollossa. Opinnäytetyömme tuloksena kokoamme sijaishuollon työntekijöiden vanhemmuuden roolikartan oppaan muodossa. Tämä kirje liitteineen (vanhemmuuden roolikartta ja kyselylomake) on lähetetty kaikille Lasten- ja nuorten koti Kimpan ja Turulanperhekodin hoito- ja kasvatustehtävissä toimiville työntekijöille (9 kpl).

Toivomme, että vastaatte oheiseen kyselyyn ja autatte meitä saamaan arvokasta kokemuseräistä tietoa vanhemmuuden roolista sijaishuollossa ja työntekijöiden näkemyksiä lapsen biologisten vanhempien roolista lapsen kasvussa ja kehityksessä. Perehtykää liitteenä olevaan vanhemmuuden roolikarttaan ennen kysymyksiin vastaamista.

Yksittäiset vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja tutkimukseen osallistuvien henkilöllisyys ei tule esille missään vaiheessa. Aineistoa käytetään ainoastaan tähän opinnäytetyöhön. Vastaukset säilytämme huolellisesti lukollisessa tilassa ja noudatamme kaikkia tutkijalle lakien mukaan asetettuja tutkimuseettisiä periaatteita. Opinnäytetyömme valmistuu keväällä 2013. Opinnäytetyö on luettavissa Theseus-julkaisuarkistossa, Lasten- ja nuorten koti Kimpassa ja Turulan perhekodissa.

Toivomme, että palautatte kyselyn yksikkönne lukittuun palautelaatikkoon oheisessa kirjekuoressa 3.3.2013 mennessä.

Olemme kiitollisia yhteistyöstänne. Mikäli teillä on kysymyksiä kyselyyn liittyen, vastaamme niihin mielellämme.

Aurinkoista kevättä toivottaen

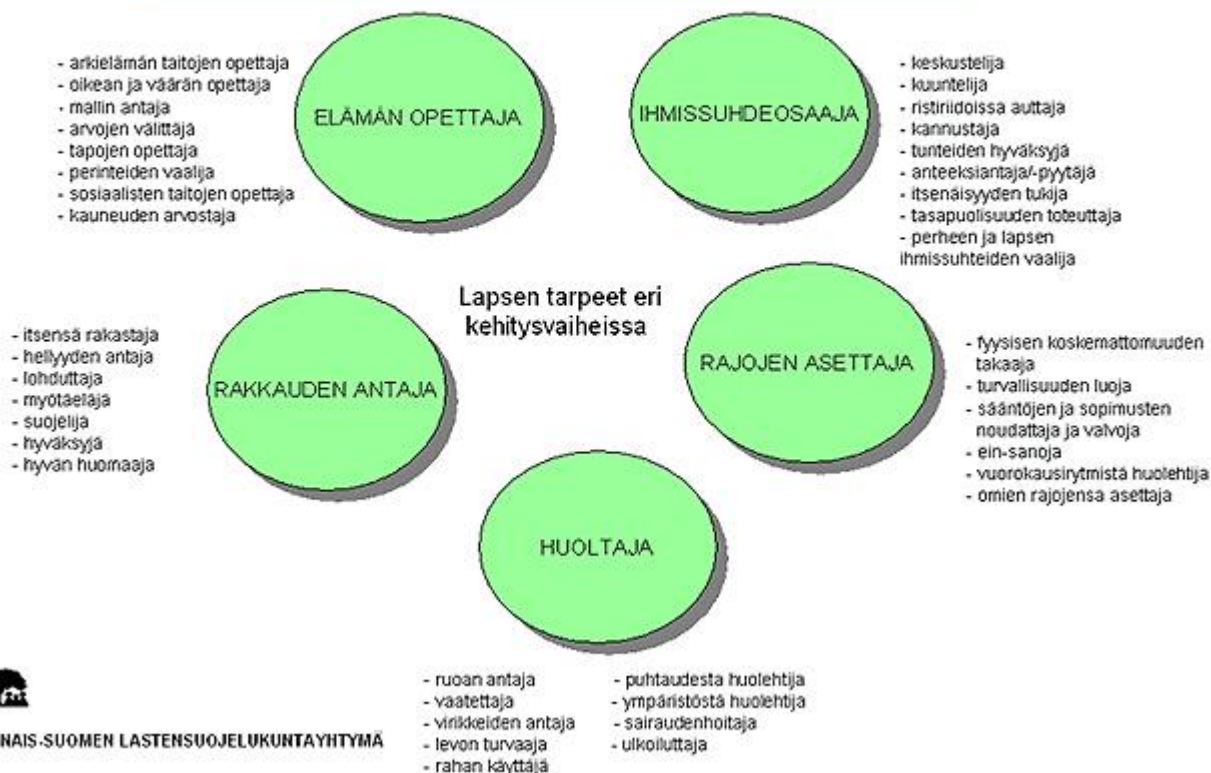
Mikko Seppänen
Kumputie 17 A, 87250 Kajaani
Puh: 040-5119773

Petri Turula
Karsitie 1, 86440 Lampinsaari
puh: 044-5671031

<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelukasikirja/tyovalineet/tyomenetelmat/vanhemmuudenroolikartta/>

VANHEMMUUDEN ROOLIKARTTA®

Vanhemmuuden viisi keskeistä osa-aluetta

VARSINAIS-SUOMEN LASTENSUOJELUKUNTAYHTYMÄ

TUTKIMUSLUVAT

Myönnän tutkimusluvan Petri Turulalle ja Mikko Seppäselle opinnäytetyöhön liittyvän avoimen kyselyn suorittamiseksi Lasten- ja Nuorten koti Kimpan hoito- ja kasvatustyöntekijöille.

Paltamossa 11.2.2013

Virpi Mäkäräinen

Myönnän tutkimusluvan Petri Turulalle ja Mikko Seppäselle opinnäytetyöhön liittyvän avoimen kyselyn suorittamiseksi Turulan perhekodin hoito- ja kasvatustyöntekijöille.

Raahessa 11.2.2013

Outi Turula/Turulan perhekoti

Vanhempana sijaishuollossa

Opas työntekijöille

TEKIJÄT: Turula Petri & Seppänen Mikko

Vanhempana sijaishuollossa – opas työntekijöille

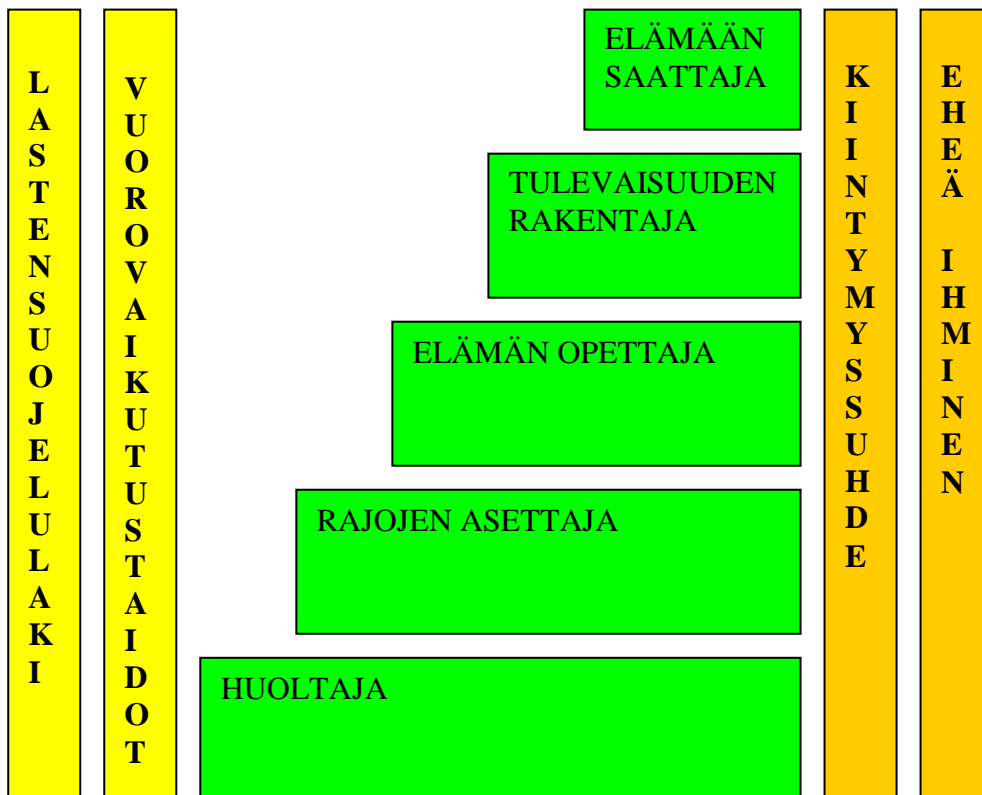
Vanhempana sijaishuollossa – opas työntekijöille on tarkoitettu kaikille, jotka huolehtivat lapsen hyvinvoinnista, hoidosta ja kasvatuksesta. Oppaan tarkoitus on herättää kasvattajia miettimään omia rooleja suhteessa kasvatettaviin lapsiin.

Opas ei tarjoa valmiita vastauksia vanhemmuuden rooleissa toimimiseen. Se toimii oman pohdinnan apuna ja esittelee kaavion muodossa keskeisiä asioita, jotka on hyvä ottaa huomioon kasvatustyötä tehdessä.

Kaavio esittää työskentelyyn vaikuttavia taustatekijöitä (vasemmalla), vanhemmuuden roolien rakentumisen sijaishuollossa (roolien portaat) sekä tavoitteita joihin pyrimme kasvatustyössä (oikealla).

VANHEMMUUDEN ASKELMAT

SIJAISHUOLLON TYÖNTEKIJÄLLE

LASTENSUOJELULAKI

Laki on taustatekijä, joka antaa pohjan työntekoomme. Se luo raamit joiden puitteissa voimme toimia kasvattaessamme lapsia lastensuojelun sijaishuollossa. Samalla se turvaa asiakkaina olevien lasten oikeudet.

Työntekijän tulee huolehtia, että hän tuntee työhönsä vaikuttavan lainsäädännön ja pitää tietämyksensä ajan tasalla. Näin voi toimia kasvattajana tehokkaasti lasten oikeuksia kunnioittaen.

Huomioitavaa on, että laeissa ja asetuksissa on monia työhömmme vaikuttavia kirjauksia. Esim. perustuslaki, laki sosiaalihuollon asiakkaan oikeuksista ja lapsen oikeudet ym.

VUOROVAIKUTUSTAITOT

Kasvattajan omat vuorovaikutustaidot ovat työkalu, jota käytetään kasvatustyössä koko ajan. Nämä taidot vaikuttavat taustalla meissä jokaisessa joko tietoisesti tai tiedostamatta.

Vuorovaikutustaitoja tulee ylläpitää ja kehittää jatkuvasti, jotta voimme kohdata lapsen ja hänen lähipiirinsä lapsen kasvua ja kehitystä tukevalla tavalla.

Oman minuutensa tunteminen on kasvattajalle tärkeää. Itsensä tuntemisen kautta oppii tiedostamaan vuorovaikutustilanteeseen mukanaan tuomia elementtejä. Niitä tietoisesti käyttäen voi vaikuttaa vuorovaikutuksen onnistumiseen.

Vuorovaikutustaidot ja siihen vaikuttavat ennakkoluulot korostuvat lasten biologisten vanhempien kanssa toimiessa. On tärkeää kyetä kohtaamaan vanhemmat tasavertaisina ja arvostaen lapsen kasvattajana.

HUOLTAJA

Lastensuojelun asiakkaista on huomioitava, että heidän perustarpeensa ja turvallisuuden tunteensa ovat horjuneet. Kasvatustyössä on siksi alkuun panostettava perusturvallisuuteen.

Turvallisuuden tunne rakentuu perustarpeista huolehtimisesta. Lapsi oppii luottamaan, että hän saa ruokaa, vaatetuksen ja turvallisen asuinympäristön.

Luotettavien aikuisten läsnäolo on ensisijaisen tärkeää lapselle. Lapsella tulee olla lähelläään aikuinen, johon hän voi turvautua ja joka huolehtii hänen tarpeistaan.

Kun lapsi alkaa luottaa että hänen tarpeistaan huolehditaan ja lähellä olevat aikuiset eivät ”häviä” minnekään, vaan ovat läsnä niin hyvinä kuin hankalinakin aikoina, voidaan lähteä rakentamaan rooleja eteenpäin.

RAJOJEN ASETTAJA

Sanotaan että: ”rajat ovat rakkautta”. Sanonnassa on paljon totta. Rajoja asettamalla syvennetään myös lapsen turvallisuuden tunnetta.

Kasvattajan tulee toimia johdonmukaisesti ja lasta kunnioittaen rajoja asettaessaan. Tärkeää on pitää huolta että rajat säilyvät ja ovat lapsen tiedossa.

Kasvattajalla tulee olla valmius pitää rajat myös niissä tilanteissa kun niitä lähdetään ”koettelemaan”.

ELÄMÄN OPETTAJA

Kasvattaja pystyy perustan luotuaan siirtymään syvempiin rooleihin työssään. Tässä vaiheessa kasvattaja ottaa jo suurta roolia hoitaakseen.

Hän voi suunnata voimavarojaan oikean ja väärän opettamiseen. Miettiä mitä keinoja käyttäen hän voi lapselle välittää tietoa, joita hän tulee yhteiskunnassamme tarvitsemaan. Myös perustaitojen opettaminen on tärkeää.

TULEVAISUUDEN RAKENTAJA

Tulevaisuuden rakentajana kasvattajan pitää ohjata lasta oikeaan suuntaan ja vahvistaa hänen uskoaan tulevaisuuteen.

Tärkeää on huomioida lapsen vahvuudet ja tukea niiden käyttöä. Sanoittaa lapsen kanssa yhdessä vahvuuksia sekä mielenkiinnon kohteita. Lapsen oman kiinnostuksen kautta voi löytää tulevaisuuden tavoitteita joihin pääsemiseksi ruveta työskentelemään.

Työntekijän on pyrittävä vahvistamaan lapsen suhteita omiin vanhempiinsa ja muihin läheisiin ihmisiin.

ELÄMÄÄN SAATTAJA

Lastensuojelun työntekijällä on onnistuneen kasvatustyön päätteeksi vielä rooli, jossa hän saattaa nuoren itsenäiseen elämään.

Tässä vaiheessa nuorella tulisi olla tarvittavat elämäntaidot hallinnassa kyetäkseen omaan itsenäiseen elämään. Kasvattajan tulee kuitenkin huolehtia, että nuori saa evääksi ”turvallisen tunteen” niin omiin kykyihinsä kuin aikuisten pysyvyyteen myös jatkossa. Näin hän uskaltaa kokeilla itse ja pyytää apua sitä tarvitessaan.

KIINTYMYSSUHDE

Kiintymyssuhde rakentuu koko matkan ajan, jonka kasvatustyötä teemme. Se vahvistuu samaa tahtia roolien syventymisen myötä.

Työntekijän tulee tiedostaa oma kiintymyksensä lapseen ja ennen kaikkea hänen on ymmärrettävä lapsen kiintymys häneen ja sen merkitys lapsen elämässä.

EHEÄ IHMINEN

Lopullisena tavoitteena kasvatustyössä tulee olla eheä ihminen, joka kykenee ottamaan vastuun itsestään.

Vaikka tiedämmekin, ettemme välttämättä kykene kaikkia auttamaan, tulee eheän ihmisen tavoite silti olla kaikkien kanssa päämääränä.

Tämä päämäärä ohjaa meitä toimimaan joka hetki parhaalla mahdollisella tavalla lapsen hyväksi.

LOPUKSI

” ET OLE TYHJÄ TAULU - SINUSSA ON RAJATON MÄÄRÄ POTENTIAALIA! ”

Kemi Tornion
ammattikorkeakoulu

KIITOKSET YHTEISTYÖTAHOILLE.

